

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2008:1

Kidutuksen kriminalisointi

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2008:1

Kidutuksen kriminalisointi

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2008

ISSN 1458-6452
978-952-466-661-9 (nid.)
978-952-466-662-6 (PDF)
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
13.05.2008

<p>Tekijät</p> <p>Kidutuksen kriminalisointi työryhmä</p> <p>Puheenjohtajana on toiminut lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula</p>	<p>Julkaisun laji Työryhmämietintö</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä 14.6.2007</p>		
<p>Julkaisun nimi Kidutuksen kriminalisointi</p>			
<p>Julkaisun osat Esityksen pääasiallinen sisältö, yleisperustelut, yksityiskohtaiset perustelut, lakiehdotukset</p>			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Esityksessä ehdotetaan sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan rikoslain lukuun 11 lukuun lisättäväksi kidusta koskevat erityiset rangaistussäännökset. Kidutukseksi katsottavat teot ovat Suomen rikoslain mukaan rangaistavia, mutta eivät omana erityisenä rikostyyppinään. Kidutuksen nimenomaisella kriminalisoinnilla vahvistettaisiin perustuslain ja kansainvälisen oikeuden mukaista kidutuksen ehdotonta kieltoa, ilmaistaisiin sen erityinen moitittavuus ja annettaisiin kansainväliselle yhteisölle viesti siitä, että Suomi tukee kidutuksen ehdotonta kieltoa kaikissa olosuhteissa. Rikosta ihmisyyttä vastaan ja sotarikosta koskeva ehdotuksesta jonkin verran poikkeava kidutuksen määrittely säilyisi nykyisellään.</p> <p>Kidutus olisi tahallista voimakkaan henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheuttamista toiselle jossakin laissa määritellyistä tarkoituksista. Kidutuksessa tekijän tarkoituksena on saada tunnustus tai tietoja taikka rangaista, pelotella, pakottaa johonkin tai syrjiä. Kidutuksen määrittely noudattelisi pääosin YK:n kidutuksenvastaisen yleissopimuksen määritelmää. Tästä poiketen ehdotetaan, että kidutukseen voisi syyllistyä myös muu henkilö kuin virkamies tai muu julkista valtaa käyttävä henkilö. Kidutuksen tekijäpiiri halutaan näin yhtä laajaksi, kuin se oli rikoslaista 1995 poistetussa tunnustukseen kiduttamisessa. Kidutuksen poikkeuksellisen vakavuuden vuoksi sen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta. Kidutussäännös tekisi yleensä tarpeettomaksi muiden väkivaltaa, pakottamista ja vapaudenriistoa sisältävien rikoslain yleisten rangaistussäännösten soveltamisen.</p>			
<p>Avainsanat: rikosoikeus, kansainvälinen rikosoikeus, kidutus</p>			
<p>Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 15/41/2007</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintöjä 2008:1</p>	<p>ISSN 1458-6452</p>	<p>ISBN 978-952-466-661-9 (nid.) 978-952-466-662-6 (PDF)</p>	
<p>Kokonaissivumäärä</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta 20,00 €</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Edita Prima Oy</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
13.05.2008

Författare Kriminalisering av tortyr arbetsgrupp Ordförande för arbetsgruppen har varit lagstiftningsråd Ilari Hannula		Typ av publikation Arbetsgruppsbetänkande	
		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 14.6.2007	
Publikation Kriminalisering av tortyr (Kidutuksen kriminalisointi)			
Publikationens delar Propositionens huvudsakliga innehåll, allmän motivering, detaljmotivering, lagförslag			
Referat I propositionen föreslås det att det till strafflagens 11 kap. om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten fogas särskilda straffbestämmelser om tortyr. De gärningar som anses som tortyr är enligt den finska strafflagen straffbara, men inte som en egen särskild brottstyp. Genom en uttrycklig kriminalisering av tortyr fastställer man det ovillkorliga förbudet mot tortyr enligt grundlagen och folkrätten och uttrycker dess särskilda klandervärdhet och ger det internationella samfundet en signal om att Finland under alla förhållanden stöder det ovillkorliga förbudet mot tortyr. Den definition för tortyr som ingår i brott mot humaniteten och krigsförbrytelser och som i någon mån avviker från förslaget bevaras i sin nuvarande form. Tortyr ska vara att uppsåtligen tillfoga en annan person svårt fysiskt eller psykiskt lidande i något av de syften som definieras i lagen. Vid tortyr är gärningsmannens avsikt att få en bekännelse eller information eller att straffa, hota eller tvinga en person till någonting eller att diskriminera. Definitionen för tortyr ska i huvuddrag iakttas definitionen i FN:s konvention mot tortyr. Med avvikelse från denna föreslås det att också en annan person än en tjänsteman eller annan person som utövar offentlig makt ska kunna göra sig skyldig till tortyr. Man vill på detta sätt göra gärningsmannakretsen när det gäller tortyr lika vid som den var i fråga om pinande till bekännelse som avlägsnades från strafflagen år 1995. Med hänsyn till hur exceptionellt allvarligt brott tortyr är föreslås som straff fängelse i minst två och högst tolv år. Tillämpningen av tortyrbestämmelsen gör i allmänhet tillämpningen av strafflagens övriga allmänna straffbestämmelser om våld, tvingande och frihetsberövande överflödigt.			
Nyckelord straffrätt, internationell straffrätt, tortyr			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-nummer, andra referensnummer) JM 15/41/2007			
Seriens namn och nummer Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2008:1		ISSN 1458-6452	ISBN 978-952-466-661-9 (häft.) 978-952-466-662-6 (PDF)
Sidoantal	Språk finska	Pris 20,00 €	Sekretessgrad Offentligt
Distribution Edita Prima Ab		Förlag Justitieministeriet	

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 14.6.2007 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus hallituksen esitykseksi kidutusta koskeviksi rangaistussäännöksiksi. Kidutusrikossäänösten tarkoituksenmukaista laajuutta arvioitaessa työryhmän oli otettava erityisesti huomioon

kidutuksen vastaisen YK:n yleissopimuksen ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön määritelmät sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja kansainvälisten sotarikostuomioistuinten soveltamiskäytäntö.

Työryhmän oli samalla tehtävä ehdotus siitä, mihin rikoslain lukuun tai lukuihin ehdotettavat kidutusta koskevat rangaistussäännökset olisi tarkoituksenmukaista sijoittaa. Ehdotusta laadittaessa tulisi erityisesti ottaa huomioon kansainvälisen rikosoikeuden kehitys, hallituksen esitys rikoslain 11 luvun muuttamisesta ja valmisteilla oleva ehdotus rikoslain kokonaisuudistuksen loppuun saattamisesta.

Työryhmän toimikausi päättyi 31.3.2008. Työryhmä on kokoontunut seitsemän kertaa. Työryhmä on mietinnössään päättänyt ehdottamaan tekijäpiiriltään laaja-alaista kidutusrikosta, joka sijoitettaisiin rikoslain 11 lukuun.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula oikeusministeriöstä ja sen jäsenenä lähetystöneuvos Marja Lehto ulkoasiainministeriöstä, valtionsyyttäjä Raija Toiviainen Valtakunnansyyttäjänvirastosta sekä professori Kimmo Nuotio ja lehtori Jarna Petman Helsingin yliopistosta.

Saatuaan työnsä valmiiksi, työryhmä luovuttaa kunnioittaen mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 13 päivänä toukokuuta 2008

Ilari Hannula

Marja Lehto

Kimmo Nuotio

Jarna Petman

Raija Toiviainen

Hallituksen esitys Eduskunnalle kidutusta koskeviksi rikoslain säännöksiksi ja laiksi pakkokeinolain 5a luvun 2 ja 4 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi kidusta koskevat erityiset rangaistus-säännökset. Kidutukseksi katsottavat teot ovat Suomen rikoslain mukaan rangaistavia, mutta eivät omana erityisenä rikostyyppinään. Kidutuksen nimenomaisella kriminalisoinnilla vahvistettaisiin perustuslain ja kansainvälisen oikeuden mukaista kidutuksen ehdotonta kieltoa, ilmaistaisiin sen erityinen moitittavuus ja annettaisiin kansainväliselle yhteisölle viesti siitä, että Suomi tukee kidutuksen ehdotonta kieltoa kaikissa olosuhteissa. Kidutus sijoitettaisiin sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan rikoslain lukuun. Rikosta ihmisyyttä vastaan ja sotarikosta koskeva ehdotuksesta jonkin verran poikkeava kidutuksen määrittely säilyisi nykyisellään.

Kidutus olisi tahallista voimakkaan henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheuttamista toiselle tietyssä tarkoituksessa. Kidutuksessa tekijän tarkoituksena on saada tunnus-tus tai tietoja taikka rangaista, pelotella, pakottaa johonkin tai syrjiä. Kidutuksen määrittely noudattelisi pääosin YK:n kidutuksenvastaisen yleissopimuksen määritelmää. Säännöksen soveltamisala olisi kuitenkin yleissopimuksessa edellytettyä laajempi, sillä kidutukseen voisi ehdotuksen mukaan syyllistyä myös muu henkilö kuin virkamies tai muu julkista valtaa käyttävä henkilö. Kidutuksen rangaistukseksi ehdotetaan vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta. Myös pakkokeinolakia ehdote-taan muutettavaksi.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 Johdanto	4
2 Nykytila ja sen arviointi	5
2.1 Kansainvälinen kehitys	5
2.1.1 Kansainväliset sopimukset	5
2.1.2 Ulkomainen lainsäädäntö	9
2.1.3 Kansainvälisten sotarikostuomioistuinten oikeuskäytännöstä	16
2.1.4 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä	21
2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö	28
2.2.1 Rangaistussäännökset	28
2.2.2 Lainkäyttövalta	31
2.2.3 Syyteoikeus	32
2.3 Nykytilan arviointi	33
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	35
3.1 Erillisen säännöksen tarpeellisuus	35
3.3 Kidutuksen kiellon ehdottomuus ja sen merkitys	37
3.4 Kidutuksen kiellon luonne ja raja muuhun epäinhimilliseen kohteluun	38
3.5 Esimiehen vastuu	39
3.6 Säännöksen sijoittaminen rikoslakiin	40
4 Esityksen vaikutukset	41
5 Asian valmistelu	41
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	42
1 Lakiehdotuksen perustelut	42
1.1 Laki rikoslain muuttamisesta	42
2 c luku. Vankeudesta	42
11 luku. Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan	42
15 luku. Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan	52
1.2 Pakkokeinolaki	52
5 a luku. Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu	52
2 Voimaantulo	52
3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	52
LIITE	55
<i>Lakiehdotukset</i>	55
1. Laki rikoslain muuttamisesta	55
2. Laki pakkokeinolain 5 a luvun 2 ja 4 §:n muuttamisesta	58
LIITE	60
<i>Rinnakkaistekstit</i>	60
1. Laki rikoslain muuttamisesta	60
2. Laki pakkokeinolain 5 a luvun 2 ja 4 §:n muuttamisesta	64
BILAGA	67
<i>Lagförslagen</i>	67
1. Lag om ändring av strafflagen	67

2. Lag om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen.....	69
LIITE.....	71
<i>Asetusluonnos</i>	71
Valtioneuvoston asetus rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetun asetuksen 1 §:n muuttamisesta.....	71
BILAGA.....	72
<i>Utkast till förordning</i>	72
Statsrådets förordning om ändring av förordning en om tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen.....	72

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Tunnustukseen kiduttaminen oli Suomessa vielä 1800-luvun loppupuolella sallittu keino hankkia henkirikoksesta epäillyn tuomitsemiseen tarvittava täysi näyttö. Kun vuoden 1889 rikoslain poistettiin rangaistusjärjestelmästä julmat ja epäinhimilliset rangaistukset ja tutkin-takeinot, kriminalisoitiin samalla myös tunnustukseen kiduttaminen. Tunnustukseen kidutta-minen kuitenkin poistettiin vuonna 1995 tarpeettomana rikosten joukosta (578/1995). Samana vuonna kidutuksen ehdoton kieltä sisällytettiin perustuslakiin perusoikeusuudistuksen yhtey-dessä (969/1995).

Suomen rikoslain ei siten ole kidutusrikosta koskevaa erillistä rangaistussäännöstä. Kidutus-tekoihin sovelletaan rikoslain muita yleisiä rangaistussäännöksiä kuten pakottamista, pahoin-pitelyä ja laitonta uhkausta koskevia säännöksiä. Toisaalta julkisen vallan suorittamat vaka-vimmat väärinkäytökset kuten kidutusteot oli jo huomioitu vuoden 1990 virkarikosuudistuk-sessa. Ne virkavelvollisuuden rikkomistapaukset, joita voitiin lahjus- ja salassapitorikosten ohella pitää vakavimpina, säädettiin virka-aseman väärinkäyttämisenä tai törkeänä virka-aseman väärinkäyttämisenä rangaistaviksi.

Kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun vastaista YK:n yleisso-pimusta vuodelta 1984 (SopS 59-60/1989; jäljempänä *kidutusyleissopimus*) valvomaan asetet-tu komitea on Suomea koskevissa suosituksissaan katsonut, että Suomen tulisi säätää kidutus itsenäisenä rikoksena rangaistavaksi.

Toukokuun alussa 2008 tuli voimaan rikoslain muutos (212/2008), jolla muun muassa Kan-sainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön (SopS 55-56/2002) mukaiset rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset saatettiin nykyistä täsmällisemmin rikoslakiin. Kidutus mainitaan nimenomaisesti mainittujen rikosten osatekoina.

Kidutus kielletään myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 17-19/1990) 3 artiklassa, jonka soveltamisesta on runsaasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Tästä huolimatta kidutusta esiintyy edelleen monissa maissa. Lisääntyneet terrorismin vastai-set toimet koettelevat perus- ja ihmisoikeuksien suojan rajoja. Näissä oloissa korostuu kidu-

tuksen ehdottoman kiellon merkitys ja kidutuksen kriminalisointi itsenäisenä rikoksena on tullut ajankohtaiseksi harkittaessa keinoja vahvistaa kansainväliseen oikeuteen sisältyvää kidutuksen ehdotonta kieltoa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansainvälinen kehitys

2.1.1 Kansainväliset sopimukset

Kidutuksesta on määräyksiä useissa kansainvälisissä sopimuksissa ja asiakirjoissa alkaen YK:n yleiskokouksen vuonna 1948 hyväksymästä ihmisoikeuksien julistuksesta, joka kieltää kidutuksen samoin kuin julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen. Sama kielto on sisällytetty useisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten vuoden 1966 kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 7-8/1976) 7 artiklan 1 kappaleeseen, Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18-19/1990) 3 artiklaan, eurooppalaiseen yleissopimukseen kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämisestä (SopS 16-17/1991) ja vuoden 1984 lapsen oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (SopS 59-60/1991) 37 artiklaan. Kidutus ja epäinhimillinen kohtelu kuuluvat sodan uhrien suojelua koskevien vuoden 1949 Geneven yleissopimusten (SopS 7-8/1955) törkeisiin rikoksiin. Mikään mainituista sopimuksista ei määrittele kidutusta, mutta etenkin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on merkittäväällä tavalla selventänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan tulkintaa.

Kidutuksen määrittely kidutusyleissopimuksessa ja Rooman perussäännössä

Keskeiset kidutuksen määritelmät kansainvälisellä tasolla sisältyvät yhtäältä kidutusyleissopimukseen vuodelta 1984 ja toisaalta Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntöön vuodelta 1988. Näistä kahdesta määritelmästä kidutusyleissopimukseen sisältyvä määritelmä on laajemmin hyväksytty ja siitä on enemmän soveltamiskäytäntöä kuin Rooman perussäännön määritelmästä. Entisen Jugoslavian sotarikostuomioistuin on käyttänyt kidutusyleissopimusta oikeuslähteenä käyttäessään perussäännön mukaista toimivaltaansa ja on tässä yhteydessä selventänyt kidutuksen tunnusmerkistöjä sotarikoksena ja rikoksena ihmisyttä vastaan. Myös useat YK:n ihmisoikeussopimusten valvontaelimet ovat antaneet tulkin-

tojaan kidutusyleissopimuksen velvoitteiden tulkinnasta. Kidutusyleissopimuksen 1 artiklan määritelmää pidetään tapaoikeudellisesti sitovana ja sen voidaan katsoa ilmentävän kidutusteston ydinsisältöä.

Kidutusyleissopimuksen 1 artiklan mukaan "kidutuksella tarkoitetaan kaikkia tekoja, joilla aiheutetaan toiselle henkilölle tahallisesti kovaa kipua tai kovaa joko henkistä tai ruumiillista kärsimystä tietojen tai tunnustuksen saamiseksi häneltä tai kolmannelta henkilöltä, hänen rankaisemisekseen teosta, jonka hän tai kolmas henkilö on tehnyt tai epäillään tehneen, hänen tai kolmannen henkilön pelottelemiseksi tai pakottamiseksi taikka minkälaiseen tahansa syrjintään perustuvasta syystä, kun virkamies tai muu virallisessa asemassa toimiva henkilö aiheuttaa sellaista kipua tai kärsimystä, yllyttää tai suostuu niiden aiheuttamiseen tai hyväksyy sen hiljaisesti. Kidutusta ei ole sellainen kipu tai kärsimys, joka saa alkunsa pelkästään laillisista seuraamuksista, joko niihin kuuluvana tai niihin liittyvänä."

Kidutusyleissopimuksen 1 artiklassa "kidutuksella" tarkoitetaan tekoja, joilla aiheutetaan toiselle henkilölle tahallisesti kovaa kipua tai kovaa joko henkistä tai ruumiillista kärsimystä tietyssä tarkoituksessa. Kidutukseen liittyvinä tarkoituksina artiklassa mainitaan 1) tietojen tai tunnustuksen saaminen kidutettavalta tai kolmannelta henkilöltä, 2) kidutettavan henkilön rankaiseminen teosta, jonka hän tai kolmas henkilö on tehnyt tai jonka hänen tai kolmannen henkilön epäillään tehneen, 3) kidutettavan tai kolmannen henkilön pelotteleminen tai pakottaminen samoin kuin 4) mitkä tahansa syrjintään perustuvat syyt. Tällainen teko on kidutusta silloin, kun sen tekee virkamies tai muu virallisessa asemassa toimiva henkilö tai kun tällainen henkilö yllyttää tai suostuu sen tekemiseen tai hyväksyy sen hiljaisesti. Artiklan 2 kappaleen mukaan kidutuksen määritelmälle voidaan kuitenkin kansallisessa lainsäädännössä antaa laajempikin soveltamisala.

Kansainvälinen rikostuomioistuin on aloittanut toimintansa vasta 2003 eikä ole vielä ehtinyt luoda omaa oikeuskäytäntöä kidutusrikoksesta, mutta Rooman perussäännön rikosmääritelmiä on täsmennetty vuonna 2002 hyväksytyissä tulkintaohjeissa. Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännössä kidutus on kriminalisoitu sekä ihmisyyteen kohdistuvana rikoksena 7 artiklan 1 kappaleen (f) kohdassa että sotarikoksena 8 artiklan 2 kappaleen alakohdissa (a)ii), joka koskee kansainvälisiä aseellisia selkkauksia ja (c)i), joka koskee valtiosisäisiä selkkauksia. Kidutusrikos on määritelty vain 7 artiklassa, jonka 2 kappaleen (e) kohdan mukaan kidutuksessa on kyse tahallisesta voimakkaan fyysisen tai henkisen tuskan tai kärsimyksen

aiheuttamisesta säilössä tai valvonnan alaisena olevalle henkilölle. Määritelmä on sovellettavissa silloin, kun teko tehdään osana siviiliväestöön kohdistuvaa laajamittaista tai järjestelmällistä hyökkäystä ja tekijä on tästä tietoinen.

Kidutusyleissopimuksen ja Rooman perussäännön kidutusmääritelmät ovat samansuuntaiset, mutta niiden kesken on myös merkittäviä eroja. Erilaisesta sanavalinnasta huolimatta perussäännön 7 artiklan ja kidutusyleissopimuksen määritelmien ei ole katsottava asettavan erilaisia vaatimuksia kidutuksella aiheutettavan kivun, tuskan tai kärsimyksen asteelle. Kumpikin määritelmä edellyttää yhtäältä, että kyse on voimakkaasta kivusta tai kärsimyksestä ja jättää toisaalta tarkemman rajanvedon kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun välillä oikeuskäytännössä tapahtuvaksi. Molemmat määritelmät edellyttävät, että kidutuksen on oltava tahallista. Sekä kidutusyleissopimus että Rooman perussääntö rajaavat kidutuksen ulkopuolelle sellaisen kivun tai kärsimyksen aiheuttamisen, joka johtuu lakiin perustuvan rangaistuksen täytäntöönpanosta. Kansallisesta lainsäädännöstä riippumatta ”lakiin perustuvan” rangaistuksen on täytettävä kansainvälisen oikeuden vaatimukset.

Perussäännön 7 artiklan määritelmä eroaa kidutusyleissopimuksen määritelmästä useassa suhteessa. Ensinnäkin 7 artiklan tarkoittaman kidutusteon ei tarvitse palvella kidutusyleissopimuksessa lueteltuja tarkoituksia, tai mitään erityistä tarkoitusta, vaan se kattaa myös spontaanit ja puhtaan sadistiset teot. Toiseksi 7 artikla ei edellytä, että teon tekijänä on virkamies tai muu virallisessa asemassa toimiva henkilö tai että tällainen henkilö yllyttää tai suostuu sen tekemiseen tai hyväksyy sen hiljaisesti. Perussäännön 7 artikla asettaa ainoastaan sen edellytyksen, että kidutettavan henkilön on oltava säilössä tai valvonnan alaisena. Tulkintaohjeiden mukaan kyseisen henkilön tai henkilöiden on oltava rikosentekijän vankina tai hänen valvonnassaan. Tämä edellytys ei rajaa tekijäpiiriä mutta sulkee pois väkivallan, johon ei liity kidutettavan henkilön vapauden rajoittamista.

Kolmas ja rikoksen rajaamisen kannalta merkittävä ero perustuu 7 artiklan 1 kappaleen johdannon yleiseen soveltamisedellytykseen, jonka mukaan artiklassa määritellyistä teoista voidaan tuomita rikoksina ihmisyyttä vastaan vain, jos ne tehdään osana siviiliväestöön kohdistuvaa laajamittaista tai järjestelmällistä hyökkäystä. Siviiliväestöön kohdistuvalla hyökkäyksellä tarkoitetaan puolestaan artiklassa lueteltujen tekojen toistuvaa kohdistamista siviiliväestöön sellaisen valtion tai järjestön harjoittaman politiikan mukaisesti tai edistämiseksi, jonka tarkoituksena on tällaisen hyökkäyksen toteuttaminen. Kumpi tahansa näistä ehdoista takaa,

että yksittäisiä, irrallisia tai satunnaisia julmuuksia ei määritellä rikoksiksi ihmisyyttä vastaan. Kidutusyleissopimuksen 1 artiklan ja Rooman perussäännön 7 artiklan määritelmät ovat siten osittain päällekkäisiä, mutta kummankin määritelmän piiriin kuuluu myös tekoja, jotka täyttävät vain toisen määräyksen vaatimukset. Kidutuksen määritelmä rikoksena ihmisyyttä vastaan on laajempi kuin kidutusyleissopimukseen sisältyvä yleinen määritelmä, mutta se on sovellettavissa vain erityisissä tilanteissa, joihin liittyy 7 artiklan tarkoittama hyökkäys siviiliväestöä kohtaan. Kaikilta rikokseksi ihmisyyttä vastaan katsottavilta teoilta edellytetään siten, että niillä toteutetaan tiettyä politiikkaa, joka voi olla valtion, järjestön tai ryhmän politiikka.

Perussäännössä ei määritellä kidutusta sotarikoksena, mutta 8 artiklan 2 kappaleen alakohdassa a ii) tarkoitetun valtioiden välisen aseellisen selkkauksen oloissa tapahtuvan kidutuksen on tulkintaohjeiden nojalla katsottava vastaavan sisällöltään ja tekijäpiirinsä puolesta lähinnä kidutusyleissopimuksen määritelmää. Myöskään 7 artiklan edellyttämä vangitsemisen tai vapaudenriiston vaatimus ei tulkintaohjeiden nojalla koske kidutusta sotarikoksena valtioidenvälisessä aseellisessa selkkauksessa. Tulkintaohjeissa mainitaan lisäksi kidutusyleissopimuksen 1 artiklan mukaiset tarkoituserät esimerkkeinä rikosentekijän tarkoituksesta. Määräys ei kuitenkaan sulje pois muita tarkoituseriä kuten esimerkiksi uhrin nöyryyttämisen tarkoitusta, minkä laajennuksen kidutukseen sotarikoksena on katsottu johtuvan jo kansainvälisen humanitaarisen oikeuden läpikäyvästä pyrkimyksestä ihmisarvon suojelemiseen. Sama esimerkinomainen luettelo toistetaan myös kappaleen alakohdassa (c)i) tarkoitetun valtiosisäisessä selkkauksessa tapahtuvan kidutusrikoksen tulkintaohjeissa. Tässä alakohdassa tarkoitettu rikos on kuitenkin sisällöltään lähempänä perussäännön 7 artiklassa tarkoitettua kiduttamista siinä mielessä, että määräys soveltuu muun muassa aseellisten ryhmien keskinäisiin selkkauksiin, joissa kidutusteoltakaan ei voida edellyttää virkamiehen tai julkista valtaa käyttävän henkilön osallisuutta.

Kidutukseen Rooman perussäännön tarkoittamana sotarikoksena liittyy myös lisäehtoja, jotka koskevat kidutuksen kohteena olevan henkilön tai henkilöiden asemaa yhden tai useamman vuoden 1949 Geneven sopimuksen suojelemina henkilöinä a ii) alakohdan tarkoittamissa tilanteissa tai taistelukyvyttöminä tai siviilihenkilöinä tai lääkintähenkilökuntaan tai hengelliseen henkilökuntaan kuuluvina henkilöinä, jotka eivät osallistu aktiivisesti taisteluihin c i) alakohdan tarkoittamissa tilanteissa. Lisäksi kummankin määräyksen soveltaminen edellyttää, että kyseessä oleva teko liittyy aseelliseen selkkaukseen. Teko, jolla ei ole yhteyttä selkkaukseen, esimerkiksi yksityishenkilön toiselle yksityishenkilölle yksityisistä syistä aiheuttama

kidutukseen verrattava tuska tai kärsimys, ei ole sotarikos. Kyse voi kuitenkin olla kidutusteosta, jos se tapahtuu viranomaisten tai julkista valtaa käyttävien henkilöiden yllytyksestä tai myötävaikutuksella ja täyttää kidutusyleissopimuksen teon tarkoitusperiä koskevat edellytykset.

Rooman perussäännön 8 artiklan 2 kappaleen a kohdan ii alakohtaa koskevan tulkintaohjeiden mukaan koska sotarikoksen kaikki uhrit ovat "suojeltuja henkilöitä" yhden tai useamman vuoden 1949 Geneven yleissopimuksen nojalla, näihin tunnusmerkkeihin ei kuulu 7 artiklan 1 kappaleen e kohdan tulkintaohjeissa tarkoitettu vangitsemisen tai vapaudenriiston vaatimus.

Kidutusyleissopimuksen määritelmä tarjoaa keskeisen lähtökohdan kidutuksen kriminalisoinnille kansallisessa oikeudessa. Tämä määritelmä ei kuitenkaan ole sellaisenaan sovellettavissa kidutustekoihin, jotka on tehty rikoksina ihmisyyttä vastaan tai sotarikoksina valtiosäisissä aseellisissa konflikteissa. Näissä erikoistilanteissa teoilta, jotka muuten täyttävät kidutuksen tunnusmerkistön ja ihmisyyteen kohdistuvia rikoksia tai sotarikoksia koskevat yleiset soveltamisedellytykset, ei voida edellyttää kidutusyleissopimuksen 1 artiklassa lueteltua tarkoitusta tai rajattua tekijäpiiriä.

2.1.2 Ulkomainen lainsäädäntö

Norja

Pohjoismaista ainoastaan Norjalla on erityinen kidutusta koskeva rangaistussäännös. Se (Rikoslain 117 a §) lisättiin vuonna 2004 Norjan rikoslain virkarikoksia koskeviin säännöksiin (Ot.prp. nr. 59; 2003-2004), vaikkei rikoslakikomitea (NOU 2002:4) ollut pitänyt erillistä kidutussäännöstä tarpeellisena.

Norjan rikoslain mukaan se, joka kiduttaa, tuomitaan vankeuteen enintään 15 vuodeksi. Törkeästä tai vakavasta kiduttamisesta voidaan tuomita vankeutta enintään 21 vuotta. Osallisuudesta on rangaistus sama.

Rikoslain kidutuksen määritelmä vastaa kidutusyleissopimuksen määritelmää. Rikoslain määritelmä on kuitenkin kidutusyleissopimuksen määritelmää laajempi siltä osin kuin siinä katotaan myös vahingon (skade) aiheuttaminen kidutukseksi vakavan psyykkisen ja fyysisen kär-

simyksen aiheuttamisen ohella. Kidutuksessa rikoksentekijänä voi olla vain virkamies. Virkamieheen rinnastetaan se, joka käyttää julkista valtaa valtion tai kunnan puolesta ja tietyn edellytyksin se, joka työskentelee määrättyissä valtion tai kunnan tehtävissä. Näin säännöksen piiriin kuuluisivat mm. julkinen asiamies (en offentlig oppnevnt forsvarer) ja järjestysmies (offentlig engasjerte sikkerhetsvakter)

Kidutusrikosta pidettiin tarpeellisena mm. siksi, että sitä oli suosittanut YK:n kidutuksenvastainen komitea. Hallitus katsoi kuitenkin Norjan täyttäneen YK:n kidutuksenvastaisen yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteet ilman erityistä kidusrikosta.

Norjan hallitus ehdotti marraskuussa 2007 rikoslakiin lukuisia muutoksia, joihin sisältyy muun muassa ehdotus joukkotuhontaa, rikoksia ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksia koskeviksi säännöksiksi (Ot.prp. nr.8; 2007-2008). Norja oli jo aikaisemmin ratifioinut Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön. Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat rikokset ovat nykyisin rangaistavia, mutta eivät kaikilta osin perussäännön määrittelemänä itsenäisinä rikoksina. Ehdotuksella halutaan varmistaa, että Norja kykenee ensisijaisesti ja riittävän ankarasti tuomitsemaan kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltaan kuuluviin rikoksiin syyllistyneet henkilöt. Hallituksen ehdottamiin rikoksiin ihmisyyttä vastaan ja sotarikokseen sisältyvät osatekoina kidutus. Mainittujen pykälien tekoluetteloihin sisältyvien kidutusten määritelmät pohjautuvat Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön määritelmiin. Hallituksen mukaan rikoslaissa voi hyvin olla kaksi erilaista kidutuksen määritelmää.

Törkeästä kiduttamisesta muodostettaisiin ehdotuksen mukaan oma rangaistussäännöksensä. Erona nykyiseen olisi se, että kuolemaa kidutuksen seurauksena ei enää pidettäisi törkeän kidutuksen soveltamisen ainoana edellytyksenä. Sen seikan arvioinnissa, onko teko törkeä, tulee ehdotuksen mukaan asettaa erityistä painoa sille, onko teosta aiheutunut kuolema tai vaaraa ihmishengelle. Myös kidutuksen syrjintäperusteisiin ehdotetaan muutoksia ja tekijäpiiriä laajennettavaksi jonkin verran. Samalla kidutussäännösten paikka rikoslaissa muuttuisi (Rikoslain 174 ja 175 §). Perusrikoksen ja törkeän tekemuodon enimmäisrangaistukset säilyisivät nykyisellään.

Ehdotuksen mukaan on perusteltua säilyttää tekijäpiiriltään laajempi avoin ja tarkoitukseltaan rajoittamaton kidutuksen määrittely rikoksissa ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksissa, koska

näille rikoksille on ominaista se, että ne toteutetaan vain tietyissä poikkeuksellisissa olosuhteissa. Jos kidutus tehdään osana siviiliväestöön kohdistuvaa laajamittaista tai järjestelmällistä hyökkäystä tai aseellisen konfliktin yhteydessä, on perusteltua säilyttää kidutuksen laaja sovellettavuus. Siten siviilihenkilökin voisi näissä olosuhteissa kiduttamalla syyllistyä rikokseen ihmisyyttä vastaan tai sotarikokseen. Myöskään tekijän tarkoitusta ei ole syytä rajoittaa.

Rikoslain 117 a §:ssä edellytetyt erityisiä tarkoituksia ei myöskään ole syytä laajentaa vain sen takia, että ne kattaisivat Rooman perussäännön määritelmän. Laajaan kidutuksen määrittelyyn ei myöskään ole tarvetta sen vuoksi, että se koskisi kaikkia siviilihenkilöitä. Hallituksen mukaan kidutukselle on ominaista se, että sen tekijöinä ovat virkamiehet. Siten on riittävää, että siviilihenkilöt voivat kiduttaessaan tulla tuomituksi joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan tai sotarikoksesta. Hallitus katsoo kuitenkin olevan syytä laajentaa rikoslain 117 a §:n tekijäpiiriä kaikkiin niihin henkilöihin, jotka käyttävät julkista valtaa valtion tai kunnan puolesta. Jos siviilihenkilö syyllistyy kiduttamistekoihin, hänet voidaan tuomita ankaaraan rangaistukseen törkeästä pahoinpitelystä yms. rikoslain erityisen osan rikoksista.

Rikoslain 174 §:n mukainen kidutus ei olisi pääsääntöisesti konkurrenssissa muiden rikoslain yleisen osan rikosten kuten pahoinpitelysäännösten, pakottamisen tai virka-aseman väärinkäyttämisen kanssa. Toisin olisi kuitenkin arvioitava esimerkiksi tahalliseen seksuaalirikokseen syyllistymistä ja sellaisten rangaistussäännösten rikkomisia, jotka suojaavat muita etuja kuin kidutus.

Tanska

Tanskassa ei ole erityistä kidutusrikosta.

Tanskan rikoslakikomitea tarkastelee tuoreessa mietinnössään (Betaenkning nr.1494/2008) tarvetta säätää erillinen kidutusrikos. Rikoslakikomitea katsoo rikoslain erityisten rikosten kuten pahoinpitelyn, vangitsemisen, pakottamisen ja virkarikosten yms. täyttävän YK:n kidutustenvastaisen komitean vaatimuksen kidustekojen kriminalisoinnista. Komitea ei ehdota kidutuksen nimenomaista kriminalisointia. Kidutusrikoksen erilliseen kriminalisointiin ei rikosoikeuskomitean mukaan ole kansainvälisoikeudellista velvoitetta. Sen sijaan rikoslakikomitea ehdottaa, että kidutus otettaisiin huomioon rangaistusta mitattaessa rikoslain yksittäisten rikosten varalta säädettyjen rangaistusteikkojen puitteissa eikä erityisen rangaistusvastuun

perustavana seikkana siten, että teon kidutusluonteisuus otettaisiin huomioon rangaistusta koventavana seikkana. Tällaisessa ratkaisussa jäljempänä mainitut erityissäännöstä vastaan puhuvat seikat eivät enää olisi voimassa. Rikoslakikomitea katsoo, että ehdotus täyttää YK:n kidutuksenvastaisen komitean vaatimukset erillisistä kidutusta koskevista rangaistussäännöksistä.

Kidutusteot rangaistuksen koventamisperusteena määriteltäisiin YK:n kidutuksenvastaisen yleissopimuksen kidutusmääritelmän mukaisesti siten, että ne ensinnäkin kertoisivat, milloin rikoslain säännökset väkivallasta, pakottamisesta tai vangitsemisesta yms. tulevat sovellettavaksi kidutustekojen yhteydessä. Toiseksi ne samalla ilmoittavat, että ne tietyssä tapauksessa voivat olla rangaistuksen koventamisperusteena mitattaessa rangaistusta kyseisen rikoksen rangaistusasteikon rajoissa. Vastaava rangaistussäännös sijoitettaisiin myös sotaväen rikoslakiin. Tanskan rikoslakikomitean ehdotus merkitsee, että kidutusyleissopimuksen tai muun kansainvälisoikeudellisen (folkeretlige) kidutussäännöksen mukainen kiduttaminen edelleen rangaistaisiin voimassaolevien erilaisten rikoslain säännösten mukaan.

Erityisen kiduttamista koskevan rangaistuksen mittaamissäännöksen ottamisella rikoslakiin (157 a §) Tanska tulisi vastaan YK:n kidutuksenvastaista komiteaa, joka on suositellut, että Tanskan tulisi ottaa rikoslakiinsa erityinen kidutusyleissopimuksen 1 artiklaa vastaava kidutussäännös. Tanskan rikosoikeuskomitean ehdottama säännös on seuraava: ”Rangaistusta määrättäessä tässä laissa säädetyistä rikoksista, on sitä seikkaa, että rikos on tehty kiduttamalla, pidettävä raskauttavana asianhaarana.” Kidutuksen määritelmä sisältyy 2 momenttiin. Sen mukaan rikos on katsottava tehdyksi kiduttamalla, jos se on tehty harjoitettaessa tanskalaista, ulkomaista tai kansainvälistä virkatehtävää aiheuttamalla vahinkoa toisen henkilön ruumiille tai terveydelle tai voimakasta fyysistä tai psyykkistä tuskaa tai kärsimystä (smerte eller lidelse) tietyssä tarkoituksessa. Ehdotetut tarkoitukset vastaavat kidutussopimuksessa määritellyn kidutuksen tarkoituksia. Ehdotettu teon määrittely on laajempi kuin kidutussopimuksen määrittely rinnastaessaan vahingon aiheuttamisen ruumiille ja terveydelle (skade på legeme eller helbred) voimakkaan fyysisen ja henkisen kärsimyksen aiheuttamiseen. Laajennus olisi tarpeen, koska määrittely ei muutoin kattaisi sellaisen vakavan seurauksen aiheuttamista, kuten lasersäteellä sokaisemista, johon ei sisältyisi välttämättä kovaa tuskaa.

Myös kansanedustajat ja kunnanvaltuutetut kuuluvat säännöksen piiriin. Sen sijaan siihen eivät kuulu yksityisen palveluksessa olevat siinäkään tapauksessa, että he toimivat viranomaisen puolesta tai valtuuttamana.

Ehdotustaan perustellessaan rikoslakikomitea katsoi, että erityinen kidutussäännös voisi olla muodoltaan varsinainen rangaistussäännös. Sellainen rangaistussäännös voisi itsenäisesti olla kidutustekojen rangaistusvastuun perustana. Itsenäisen kidutusrikoksen säätämistä puoltaa se, että kyseessä on erityisen vakava loukkaus ja että on olemassa ehdoton kansainvälisoikeudellinen kidutuksen kieltö. Erityinen kidutusrikos voi lisätä huomiota kidutukseen kansallisesti ja kansainvälisesti. Kidutusrikos voisi myös helpottaa tilastointia.

Kidutusrikoksen säätämistä vastaan puhuu komitean mukaan se, että kansainvälisen oikeuden tuntemat kidutuksen määritelmät poikkeavat toisistaan. Tämän vuoksi voi olla vaikeaa säätää yksi selkeä kidutuksenmääritelmä ja siten varmistaa, että säännös kaikkina aikoina olisi erilaisten kansainvälisten sopimusten mukainen. Erillisen kidutusrikoksen säätämistä vastaan puhuu myös se, että kidutus voi saada hyvin erilaisia muotoja ja voi realisoitua tappona, väkivaltana, vapauden riistona, uhkauksena, jotka nekin voivat saada hyvin erilaisia muotoja. Erityinen kidutusrikossäännös kattaisi siten hyvin laajan alueen. Sellaista kidutussäännöstä on vaikea riittävän tarkasti säätää.

Myös se seikka, että rangaistusasteikkojen tulisi heijastaa kyseisen teon törkeyttä, on erityissäännöksen vastainen. Näin siksi, että kidutusteot voivat poiketa huomattavasti vakavuusasteeltaan. Erityinen kidutusrikos olisi siten vaikea saada vastaamaan yksittäisen teon luonnetta ja vakavuutta.

Rikoslakikomitean mukaan eri tyyppisten kidutustekojen rankaiseminen niitä vastaavien erilaisten rikossäännösten ja rikosyhdistelmien mukaan antaisi selkeämmän ja valaisevamman kuvan oikeustilasta ja teoista, jos teon kidutuksenomaiset piirteet voidaan ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä. Rikoslain systematiikkaan on vaikea sovittaa erityistä rangaistussäännöstä kidutuksesta. Sellaisesta seuraisi erilaisia rajoitus- ja päällekkäisyysongelmia. Lakitekniset seikat puhuvat tällaista kaksoisrangaistavuutta vastaan. Rikoslakikomitean mielestä erityisen kidutusrikosta koskevan rangaistussäännöksen säätämistä vastaan puhuvat seikat ovat sellaisen puolesta puhuvia painavampia.

Ruotsi

Ruotsin rikoslainsäädännössä ei ole erityistä kidutusrikosta. Ruotsin rikoslaissa (Brottsbalken) termi kidutus esiintyy ainoastaan laitonta pakottamista koskevan sääntelyn yhteydessä. Brottsbalken 4:4.2:n mukaan laitonta pakottamista pidetään törkeänä erityisesti, jos menettely on sisältänyt tunnustukseen piinaamista tai muuta kidutusta (pinande till bekännelse eller annan tortyr).

Kansainvälisissä kidutussopimuksissa tarkoitettuihin kidutustekoihin sovelletaan rikoslain yleisiä rikoksia koskevia säännöksiä. Ruotsin rikoslaissa on useita rangaistussäännöksiä, joita voidaan soveltaa silloin, kun aiheutetaan voimakasta henkistä tai fyysistä kärsimystä. Tällaisia ovat pahoinpitelyä, pakottamista, laitonta vapaudenriistoa, raiskausta ja laitonta uhkausta yms. koskevat rangaistussäännökset.

Sen sijaan Ruotsin rikoslaki tuntee rikoksen humanitaarista oikeutta vastaan (folkrättsbrott, Brottsbalken 22:6). Tukholman käräjäoikeus tuomitsi vuonna 2006 (Mål nr B 4084-04) Bosniassa muukalaislegioonalaisena Bosnian-Kroatian armeijan puolella 1993 taistelleen Arklöfin muun muassa voimakkaan kärsimyksen aiheuttamisesta lukuisille henkilöille rikoksesta humanitaarista oikeutta vastaan. Teko katsottiin törkeäksi, koska se sisälsi muun muassa kidutusta ja muuta julmaa kohtelua, ihmisarvon loukkauksia, alentavaa kohtelua etnisen ja uskonnollisen vakaumuksen perusteella ja koska se käsitti lukuisia useisiin henkilöihin kohdistuneita tekoja. Arklöf oli jo vuonna 1995 tuomittu teostaan Bosnia Herzegovinan korkeimmassa oikeudessa vankeuteen kahdeksaksi vuodeksi, mutta tuomittiin Ruotsissa uudestaan, koska aiempaa tuomiota ei oltu pantu kokonaan täytäntöön. Ne bis in idem -kieltoa ei siten katsottu loukatun. Aiemmin tuomitun rangaistuksen katsottiin sisältävän uuden tuomion.

Ruotsissa on katsottu, että Ruotsin lainsäädäntö täyttää kidutusyleissopimuksen vaatimukset kriminalisoida erilaiset kidutusteot. Kansainvälisiin sopimuksiin ei myöskään sisälly velvoitetta säätää itsenäistä kidutusrikosta. Ruotsi nojaa tässä muun muassa YK:n Ihmisoikeuskomitean kommentaareihin, joiden mukaan valtioilla ei ole velvollisuutta säätää erityistä kidutusrikosta, vaan asia kuuluu sopimusvaltioiden harkintaan. Tämä koskee myös kidutusyleissopimusta.

Kidutuksen ehdoton kieltö sisältyy Ruotsin hallitusmuotoon. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen kidutuskieltö sitoo Ruotsia. Kansainvälisiä rikoksia käsittelevä komitea ("Internationalella straffrättsutredningen") arvioi mietinnössään (SOU 2002:98), ettei ole tarpeen säätää erityistä kidutusrikosta. Kidutus ei sovi olemassa olevaan rikoslain systematiikkaan ja siitä aiheutuisi täsmällisyysperiaatteen ja ennustettavuuden kannalta liiallisia soveltamisvaikeuksia. Pakottamissäännökseen jo sisältyy kiduttamisen käsite, jota Ruotsi voi soveltaa laajemmin kuin kidutusyleissopimuksessa edellytetään.

Muut maat

Isossa-Britanniassa kidutusyleissopimuksen määräykset on saatettu kansallisesti voimaan sisällyttämällä vuoden 1988 rikoslakiin (Criminal Justice Act) erillinen kidutusrikoksen kriminalisointi, pykälässä 134. Säännöstä sovelletaan (1) kohdan nojalla virkamiehiin ja virallisessa asemassa toimiviin. (2) kohdan nojalla vastuu ulotetaan yksityisiin silloin, kun teko tai laiminlyönti tapahtuu määrätysssä yhteydessä virkamiehen tai virallisessa asemassa toimivan julkiseen tehtävään. Kidutuksesta tuomitaan elinkautiseen vankeuteen. Rikosprosessin aloittaminen edellyttää 135 pykälän mukaan aina pääsyyttäjän suostumusta.

Saksan perustuslain (Grundgesetz) 1 (1) artiklassa on säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta. Perusoikeussäännösten lisäksi kiinniotettujen henkilöiden suojasta pahoinpitelyä vastaan säädetään 104 (1) artiklassa. Rikosprosessilain (Strafprozessordnung) 136 a §:ssä on säädetty kidutusta koskevista kielloista rikosprosessin yhteydessä. Säännöksellä, joka on alkuaan vuodelta 1950, suojataan rikoksesta epäillyn tahdonmuodostuksen vapautta. Siinä luetellaan lukuisia kiellettyjä kuulustelukeinoja kuten pahoinpitely, lääkkeenanto, valvottaminen, pinnaminen, valheella pettäminen ja hypnoosi. Muistamiskykyyn tai ymmärrykseen vaikuttavia keinoja ei saa käyttää. Nimenomaisen säännöksen mukaan kuulusteltavan suostumuskaan ei oikeuta kieltojen rikkomiseen.

Saksan rikosprosessilain vastaisesta menettelystä kuulustelun yhteydessä tuomitaan rangaistukseen lähinnä rikoslain tunnustukseen kiristämistä (Aussageerpressung) koskevan säännöksen nojalla (Strafgesetzbuch 343 §). Kyse on virkarikoksesta, jossa vankeusuhka ulottuu yhdestä kymmeneen vuoteen. Osavaltiotasolla on säädetty kiinniotettujen kohtelusta poliisioikeuden näkökulmasta. Näissä laeissa on toisinaan viittauksia rikosprosessilain 136 a §:n sään-

nökseen. Poliisioikeudellinen kidutuksen kieltö koskee myös vaarojen torjumiseksi tehtäviä toimenpiteitä.

Saksassa on käyty keskustelua kidutusrikoksen sääntelystä niin sanotun Daschner-jutun yhteydessä. Siinä poliisipäällikkö Daschner oli antanut määräyksen uhata kiinniotettua henkilöä saadakseen tietää siepatun lapsen olinpaikan. Määräyksen toimeenpannut poliisi tuomittiin sakkorangaistukseen lainvastaisesta pakottamisesta ja poliisipäällikkö yllytyksestä tähän rikokseen. Kyse ei ollut esitutkintatilanteesta.

Hollannissa kidutus on määritelty ainoastaan rikoksena ihmisyyttä vastaan. Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan säädettiin erillinen rikoslaki ("Wet Internationale Misdrijven") vuonna 2003 kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntöä koskevan yleissopimuksen ratifioinnin yhteydessä. Kidutuksen määritelmä seuraa lähinnä perussääntöön 7 artiklan mallia.

Osa muista valtioista on seurannut kidutuksen sääntelyssään kidutusyleissopimuksen antamaa mallia kuten Kiina, Kreikka, Israel, Slovenia. Osa taas on säännellyt kidutusta osana rikoksia ihmisyyttä vastaan kuten Australia, Valko-Venäjä, Kanada, Kroatia, Viro, Ranska, Saksa, Serbia ja Montenegro, Espanja ja Turkki. Nimenomainen moderni kansainväliseen oikeuteen pohjaava rikoksia ihmisyyttä vastaan koskeva sääntely puuttuu esimerkiksi USA:sta, Itävallasta, Kiinasta, Kreikasta, Venäjältä, Sloveniasta ja monesta Etelä-Amerikan maasta.

2.1.3 Kansainvälisten sotarikostuomioistuinten oikeuskäytännöstä

Sekä vuonna 1994 toimintansa aloittaneessa entisen Jugoslavian kansainvälisessä sotarikostuomioistuimessa että 1997 toimintansa aloittaneessa Ruandan kansainvälisessä sotarikostuomioistuimessa on käsitelty runsaasti rikossyytteitä, joissa on ollut kyse väitetyistä kidutuksista. Sotarikostuomioistuinten oikeuskäytäntö on selventänyt kansainvälisen tapaoikeuden mukaista tulkintaa kidutuksen kiellon luonteesta sekä kidutusrikoksen määritelmää kansainvälisessä rikosoikeudessa ja kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa. Vaikka kidutusta ei ole määritelty kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa toisin kuin kansainvälisessä ihmisoikeusnormistossa, kidutus on myös humanitaarisen oikeuden mukaan selkeästi kielletty.

Sanottujen sotarikostuomioistuinten oikeuskäytännössä on ihmisoikeusmääräyksistä seuraavia oppeja sovitettu humanitaarisen oikeuden loukkauksien yhteyteen ja tuotu osaksi kansainväli-

sen rikosoikeuden sisältöä. Sotarikostuomioistuinten oikeuskäytännöllä on ollut vaikutusta myös pysyvän Kansainvälisen rikostuomioistuimen perussääntöön. Kansainvälistä humanitaarista oikeutta sovelletaan, kun kyse on aseellisesta selkkauksesta. Sotarikostuomioistuinten toimivalta rajoittuu aseellisen selkkauksen olosuhteisiin. Kidutus voi toteutua osana joukkotuhontaa, sotarikosta tai rikosta ihmisyyttä vastaan, joista myös rikoslain 11 luvussa on säännöksiä. Rauhan aikana sovelletaan valtioita velvoittavia ihmisoikeusmääräyksiä, kuten YK:n kidutuksenvastaista yleissopimusta ja sen määräyksiä kansallisesti täytäntöön panevaa rikoslainsäädäntöä.

Sotarikostuomioistuinten oikeuskäytäntö on selventänyt sitä, että kidutuksen kieltö kuuluu kansainvälisen oikeuden erityisen tärkeisiin normeihin, joista ei voi joustaa eikä poiketa edes poikkeusolosuhteissa. Valtioiden ohella myös yksilöillä on suhteellisen laaja vastuu kidutuksen vastaisista toimenpiteistä, mitä ilmentää se, että yksilöt voivat joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen kidutusrikoksista kansainvälisen oikeuden mukaan.

Kansainväliset sotarikostuomioistuimet soveltavat kansainväliseen oikeuteen kuuluvia määräyksiä, jotka ovat kansallisia säännöksiä niukempia. Ne ovat myös kehittäneet tulkinnoillaan oikeutta aktiivisemmin kuin kansalliset tuomioistuimet. Kansainvälisen rikosoikeuden periaatteet, kuten oppi yhteisestä rikoshankkeesta (*joint criminal enterprise*), eivät silti sellaisenaan ole sovellettavissa kansallisessa rikosoikeudessa. Yleisten oppien kysymyksissä on Suomessa seurattava kansallisesti voimassa olevan oikeuden määräyksiä. Silti toisinaan voidaan saada johtoa kansainvälisen rikosoikeuden kehittämistä, etenkin silloin, kun soveltamisperiaatteet ovat toisiaan lähellä. Seuraavassa esitetään joitakin poimintoja yksilön rikosvastuun kysymyksistä kiduttamiseen liittyen sellaisina kuin ne ovat esiintyneet kansainvälisten sotarikostuomioistuinten oikeuskäytännössä.

Kansainväliset sotarikostuomioistuimet ovat tukeutuneet rangaistavan kidutusteon määrittelyssä, mitä tulee kidutusteolta vaadittuun vakavuuteen, kidutusyleissopimuksen määritelmään. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkausten luonteen vuoksi aseellisen selkkauksen yhteydessä toteutetut kidutukset poikkeavat tyypilliseltä luonteeltaan rauhan aikana tapahtuvista.

Oikeuskäytännössä on tapahtunut kehitystä, minkä vuoksi vanhemmissa ratkaisuissa omaksettuja linjauksia ei aina voi pitää enää myöhemmin pätevänä. Vanhemmassa oikeuskäytän-

nössä lähdettiin siitä, että julkisen vallan edustajan tuli olla mukana tapahtumissa, jotta kyse saattoi olla kidutuksesta. Tästä vaatimuksesta on sittemmin luovuttu. Ks. vanhemmasta käytännöstä *Akayesu* (ICTR-96-4-T), kappaleet 593-595, 676-684. Tuomioistuin viittasi YK:n kidutuksenvastaisen yleissopimuksen mukaiseen kidutuksen määritelmään, vaikka kyse oli rikosta ihmisyyttä vastaan koskevasta syyteestä. Kysymys oli kyläpoliisin päällikön vastuusta kuulusteluissa tapahtuneista lyömisistä ja uhkailuista. Syytetyn katsottiin vastaavan joukosta kidutustekoja, joihin hän oli syyllistynyt joko itse tekijänä tai joita muut olivat tehneet hänen läsnä ollessaan tai hänen yllytyksestään tai hänen suostumuksellaan tai hänen tietensä (*acquiescence*).

Myös *Semanza* (ICTR-97-20-T), kappaleet 480-488, 506-507, 544. Kidutus rikoksena ihmisyyttä vastaan. Väkijoukko oli viranomaisten läsnä ollessa usutettu raiskaamaan eräitä tutsinaisia, minkä jälkeen naiset oli surmattu. Ainakin yksi naisista oli tullut raiskatuksi. Kiihottaja oli vastuussa näistä kidutuksista. Tribunaali viittasi siihen, että äärimmäisen kiihtynyt ilmapiiri riitti jo sellaisenaan kidutuksen aineellisen puolen täyttymiseen, eikä ollut tarpeen osoittaa raiskauksesta koituneen vakavaa fyysistä kipua tai kärsimystä. Raiskaus lisäksi perustui syrjintään eli siihen että uhri oli tutsi. Tribunaali katsoi varsinaisen tekijän tienneen, että kidutus tapahtui osana laajaa siviiliväestöön kohdistuvaa hyökkäystä, joten kyse oli kidutuksesta rikoksena ihmisyyttä vastaan. Syytetty itse oli kannustanut väkijoukkoa etniseen syrjintään perustuvaan raiskaukseen, joten hän oli yllyttänyt paitsi raiskaukseen, myös raiskaukseen syrjintätarkoituksessa, mikä merkitsi kidutusta.

Toinen syytekohta koski pormestarin läsnä ollessa kuulusteltavaan henkilöön kohdistettua vakavaa, kuolemaan johtanutta väkivaltaa, mitä pidettiin kidutuksena. Samaan aikaan oli hyökätty kirkkoon, jonne joukko tuseja oli tapettu. Sanottu hyökkäys katsottiin osaksi laajamittaista siviiliväestöön kohdistuvaa hyökkäystä, mistä hyökkäyksestä syytetty oli tietoinen. Syytetty oli henkilökohtaisessa vastuussa yhteen uhriin kohdistetusta kidutuksesta ja yllytyksestä toisen uhrin kidutukseen.

Furundžija (IT-95-17/1), valitusaste, kappaleet 111, 118, 151-157, 162: Kidutusyleissopimuksen 1 artiklan mukaisen kidutuksen määritelmän olennaisten ainesosien katsottiin heijastavan kansainvälistä tapaoikeutta. Alempi aste oli määritellyt kidutuksen ainesosat aseellisen konfliktin yhteydessä, joista kaksi viimeistä kohtaa kuuluivat: 4) kidutuksen tulee olla yhteydessä aseelliseen konfliktiin; 5) vähintään kidutukseen osallisen henkilön tulee olla viran-

omainen tai hänen tulee ainakin olla ei-yksityisessä ominaisuudessa, esimerkiksi tosiasiallisesti valtion toimielimenä tai minä tahansa sellaisena entiteettinä, jolla muuten on auktoriteettia. Asiassa kosketeltiin muun muassa yhteiseen rikoshankkeeseen liittyviä vastuukysymyksiä.

Kidutuksen kieltäminen luo valtioille kaikkia koskevia (*erga omnes*) velvoitteita. Kidutuksen kiellon todetaan saavuttaneen *jus cogens* -aseman eli se kuuluu pakottavaan kansainväliseen tapaoikeuteen. Tällainen normi on hierarkkisesti vahvemmassa asemassa kuin sopimukseen perustuva oikeus ja tavanomainen tapaoikeus. Tämän ilmauksena on se, ettei mikään valtio eivätkä edes valtiot yhdessä voi luoda poikkeusta kidutuksen kiellosta. Kidutuksen kiellosta on tullut yksi kaikkein perustavimmista normatiivisista kansainvälisen yhteisön standardeista. Kidutuksen kieltäminen on ehdoton arvo, josta ei voi poiketa.

Jus cogens -luonteesta seuraa oikeusvaikutuksia valtioidenvälisissä suhteissa ja yksilötasolla. Siitä ei voida poiketa (*derogate*) kansainvälisin sopimuksin eikä edes tapaoikeuden normien perusteella. Valtioidenvälisessä suhteessa se estää kaikki yritykset perustella lainsäädäntöä, hallintopäätöksiä ja tuomioistuimen ratkaisuja, joilla oikeutetaan kidutus. Yksilöt ovat suoraan vastuussa kidutuksesta kansainvälisen oikeuden nojalla siitä riippumatta, mitä kuuliaisuusvelvoitteita kansallinen lainsäädäntö on heille asettanut, ja heidät voidaan asettaa teostaan vastuuseen toisissa valtioissa. Jokainen valtio on oikeutettu asettamaan syytteen kiduttajat, jotka ovat sen maaperällä, universaaliperiaatteen mukaisesti. Jokaisella valtiolla on velvollisuus tutkia, syyttää ja rangaista tai edelleen luovuttaa rangaistavaksi alueellaan olevat henkilöt, joita syytetään kidutuksesta. Kidutuksen tulisi rikoksena olla vanhentumaton, eikä kidutuksesta voida myöskään olla luovuttamatta sillä perusteella, että kyse olisi poliittisesta rikoksesta.

Tadic (IT-94-1), ensiaste, kappale 69: Kidutus ja murha ovat kiellettyjä kaikissa valtioissa. Kukaan ei voi selittää olleensa hyvässä uskossa siten, ettei olisi ymmärtänyt, että kidutus on kielletty. (Sulkee pois kieltoerehdyksen mahdollisuuden.)

Musić et al. (IT-96-21), valitusaste, kappale 461-474. Kivulta ja kärsimykseltä kidutuksessa vaaditusta vakavuudesta; tapauksessa viitataan myös EIT:n oikeuskäytäntöön. Kidutus toteutuu yleensä positiivisella teolla, mutta se voi myös toteutua laiminlyönnillä, jos tämä on harvinaista eikä satunnainen. Kappale 470. Tarkoituksia koskeva lista ei ole tyhjentävä. Ei myös-

kään vaadita, etteikö menettelyllä voisi olla lisäksi muu tarkoitus. Raiskaus tai muu yksityinen tarkoituserä ei estä, etteikö samalla kyse voisi olla kidutuksesta. Vaatimus, että viranomaisen toimiessaan julkisessa tehtävässä syyllistyy kidutusmenettelyyn, jos siihen yllyttää tai suostuu tai hiljaisesti sen hyväksyy. Tämä asia kidutusyleissopimuksessa seuraa kidutuksen vastaisesta julistuksesta ja lisää siihen tiettyjä elementtejä. Tämä laajentaa vastuun niihin virkamiehiin, jotka omaksuvat passiivisen kannan asiaa tai eivät ole sitä huomaavinaan, tai jotka jättävät ehkäisemättä tai rankaisematta tapahtuneen kidutuksen rikoslain tai sotilaslainsäädännön mukaan. Raiskaus ja muut seksuaalisen väkivallan muodot voivat olla kidutusta.

Kunarac et al. (IT-96-23 ja IT-96-23/1), valitusaste, kappaleet 149-152, 468-489, 496. Kidutuksen sisältämää kipua ja kärsimystä ei voi luokitella täsmällisesti eikä määrittellä sille rajaa. Oikeuskäytännössä ei ole voitu määrittää ehdotonta, kidutukseen yltävää määrää. Raiskauksen sisältämä kipu ja kärsimys yltävät siihen, mitä kidutukselta edellytetään.

Valtion rooli ihmisoikeusjärjestelmässä on erilainen kuin humanitaarisen oikeuden alueella. Vain valtiot voivat joutua vastuuseen ihmisoikeusloukkauksista, kun taas humanitaarisen oikeuden loukkauksista ovat vastuussa sekä valtio että yksilöt. Kansainvälisen humanitaarisen oikeuden mukaan ei vaadita, että kidutusmenettelyssä tulee olla läsnä virallisen aseman omaava henkilö tai vastaava auktoriteettiasemassa oleva henkilö. Tämä on tärkeä linjanmuutos suhteessa *Furundžija*-ratkaisuun ja sitä seuraaviin ratkaisuihin.

Stakic (IT-97-24), kappaleet 748-750: *Kunarac*-ratkaisussa (valitusaste) omaksuttua kidutuksen määritelmää seurataan. - *Naletilic ja Martinovic* (IT-98-34), valitusaste, kappale 299: Korostaa sitä, seuraten *Kunarac*-tulkintaa, ettei vakavan kivun ja kärsimyksen kynnystä voida luokitella täsmällisesti, vaan on tyydyttävä tapauskohtaiseen harkintaan. Se, että vangeille valheellisesti ja brutaaleissa olosuhteissa sanottiin, että heidät tullaan tappamaan, vastasi tahallista vakavan kärsimyksen aiheuttamista heille.

Krnojelac IT-97-25. Tekijänvastuu, avunantajan vastuu. Esimiehen vastuu. Kappale 180. Vakava kipu ja kärsimys; seurataan EIT:tä kidutuksen vakavuutta arvioitaessa, mutta muistutetaan siitä, että humanitaarisessa oikeudessa on eroja ihmisoikeusregiimiin nähden. Humanitaarisen oikeuden piirissäkin voidaan silti viitata ihmisoikeuksiin ja EIT:n oikeuskäytännöllä on siten merkitystä.

Kvočka et al. (IT-98-30/1). Valitusaste. Kappale 284. Vahvistaa, että ei ole välttämätöntä, että julkinen toimija on ollut läsnä kidutustapahtumassa. Ensi aste. Kappale 139: Seuraa *Kunarac*-kanta, jonka mukaan valtiotoimija-vaatimus, joka kansainvälisessä ihmisoikeusjärjestelmässä asetetaan, ei päde, kun sovelletaan yksilön rikosoikeudellista vastuuta kansainvälisistä rikoksista kansainväliseen humanitaariseen oikeuteen tai kansainväliseen rikosoikeuteen perustuen. Kappale 142. Vakava kipu ja kärsimys; pohdintaa. Kappale 152. Kielletyt tarkoitukset. - - *Limaj et al.* (IT-03-66), kappale 240. Tukee *Kunarac*-tulkintaa, että julkisen vallan läsnäoloa ei edellytetä. Asiaa pidetään jo selvänä tavanomaisessa kansainvälisessä oikeudessa.

Brdanin (IT-99-36), valitusaste 244-252. Kidutuksessa edellytetyn kivun vakavuusasteesta. Vastaajan puolesta esitettiin, että kidutuksen kieltä olisi heikentynyt kansainvälisessä tapaoikeudessa ja viitattiin Yhdysvaltain oikeusministeriön sittemmin kumottuun muistioon sisältyneisiin uusiin tulkintoihin. Valitusasteen kannan mukaan tällaisilla kannoilla ei yksinään ole vaikutusta sitovan kansainvälisen tapaoikeuden sisältöön.

2.1.4 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan mukaan ”Ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla”. Tämä on ihmisoikeussopimuksen artikloista ainoa, johon ei sisälly rajoituksia tai poikkeuksia. Kielto on ehdoton. Sopimuskohta mainitsee kolme ehdottomasti kielletyn kohtelun lajia: kidutukseen yltävä kohtelu, epäinhimillinen kohtelu ja halventava kohtelu (rangaistus). Ihmisoikeustuomioistuimen käytännön valossa näiden kolmen kategorian välisiä eroja voidaan luonnehtia aste-eroiksi. Halventava kohtelu edellyttää vakavaa julkista nöyryytystä tai henkilön pakottamista toimimaan vastoin tahtoaan tai omaatuntoaan. Epäinhimillisen kohtelun käsite kattaa ainakin sellaisen tahallisesti aiheutetun vakavan henkisen tai fyysisen kärsimyksen, joka asianomaisessa tilanteessa on katsottava epäoikeutetuksi. Kidutus on epäinhimillisen kohtelun törkeä muoto. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan 3 artiklaan kirjattujen erillisten kategorioiden nimenomaisena tarkoituksena on korostaa kidutuksen olevan ”erityinen häpeätahra” (special stigma), joka voidaan liittää vain ”erityisen vakavan kärsimyksen tarkoitukselliseen aiheuttamiseen” (*Irlanti v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1978) kohta 167).

Tässä hierarkkisessa erittelyssä erityisesti kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun välinen rajanveto on vaikea; rajatapauksissakin kohtelua on kuitenkin pidettävä 3 artiklan vastai-

sena ”tavallisena” epäinhimillisenä kohteluna. Rajojen määrittelyn tekee vaikeaksi myös se, että useissa tapauksissa teko sisältää elementtejä useammasta kuin yhdestä kielletyn kohtelun kategoriasta. Huonon kohtelun täytyy joka tapauksessa saavuttaa tietty ”vakavuuden vähimmäistaso” kuuluakseen 3 artiklan piiriin. Vähimmäistason tarkoituksena on sulkea 3 artiklan tarkoittaman kiellon piiristä sekä trivიაalit valitukset että toimet, jotka sinällään ovat epätoivottuja tai laittomia, mutta joissa uhrin kärsimä tuska tai nöyryytys ei ole ollut vakavaa. Vakavuuden arviointi on kuitenkin tilannekohtaista ja riippuu tapauksen kaikista olosuhteista, kuten kohtelun kestosta, sen fyysisistä ja henkisistä vaikutuksista ja toisinaan myös uhrin sukupuoli, iästä ja terveydentilasta jne. (*Irlanti v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1978) kohta 162; *Moldovan ym. v. Romania* (2005) kohta 100).

Ensimmäinen ihmisoikeussopimuksen kidutuksen kiellon loukkaus todettiin 1969 julkaistussa Euroopan ihmisoikeustoimikunnan raportissa *Greek Case*, jossa toimikunta arvioi Kreikan sotilasjuntan vuoden 1967 jälkeisiä toimia. Useimmat valitukset koskivat ns. falangamenetelmää, jossa uhrin jalkapohjia hakataan puisella tai metallisella kepillä. Sotilasjuntan väitettiin myös alistaneen uhriensa sähköshokeille, näytösluonteisille teloituksille, tappouhkuksille ja muille pahoinpitelyn ja huonon kohtelun muodoille. Toimikunnan mukaan oli syytä epäillä, että tapaukset olivat olleet osa Kreikassa huhtikuusta 1967 vallinnutta käytäntöä, jossa poliittisia vankia kidutettiin ja alistettiin huonolle kohtelulle (ill-treatment). Se kiinnitti huomion erityisesti siihen, että teot olivat olleet toistuvia ja että viranomaiset olivat antaneet niille hyväksyntänsä: niistä oli muodostunut hallinnollinen käytäntö. Jos kielletyn kohtelun voidaan todeta olleen hallinnollinen käytäntö, on se ihmisoikeussopimuksen rikkomuksena vakavampi kuin jos se olisi koostunut yksittäisten viranomaisten hajanaisista teoista.

Ihmisoikeustuomioistuin totesi ensimmäisen kerran sopimusvaltion syyllistyneen kidutukseen tapauksessa *Aksoy v. Turkki* (1996) antamassaan tuomiossa. Valittaja oli ensin riisuttu alasti ja hänen kätensä oli sidottu selän taakse, sitten häntä oli rokotettu käsistään. Tämä menettely tunnetaan nimellä ”Palestinian hanging”. Tuomiossa todettiin muun muassa, että ”tämä kohtelu saattoi olla vain tahallaan aiheutettua; itse asiassa tietty määrä valmistelua ja ponnistelua on tarvittu sen toteuttamiseksi. Näyttää siltä, että kohtelun tarkoituksena oli saada valittajalta tunnustus tai tietoa. Sen vakavan kivun lisäksi, jota kohtelun on aikanaan täytynyt aiheuttaa, lääketieteellinen todistusaineisto osoittaa sen johtaneen jonkin aikaa kestäneeseen molempien käsien halvaantumiseen” (kohta 64). Kidutuksen erityisen häpeälliseen luonteeseen viitaten tuomioistuin katsoi, että *Aksoy*-tapauksessa ”kohtelu oli luonteeltaan niin vakavaa ja julmaa,

että sitä voidaan kuvata ainoastaan kidutukseksi”. Sitemmin tuomioistuin on todennut Turkin syyllistyneen kidutukseen mm. tapauksissa *Aydin v. Turkki* (1997) (valittaja eristettiin, hänen silmänsä sidottiin ja vaatteensa riisuttiin, häneen kohdistettiin kylmää vettä kovalla paineella ja hänet raiskattiin); *Tekin v. Turkki* (1998) (valittajaa säilytettiin pimeässä ja kylmässä sellissä side silmillä ja häntä hakattiin toistuvasti); *Ilhan v. Turkki* (2000) (suuri jaosto) ja *Salman v. Turkki* (2000) (suuri jaosto) (poliisin huostassa ollessaan valittajia hakattiin kepein ja kiväärinperin); *Dikme v. Turkki* (2000) (pidätettynä ollutta valittajaa hakattiin pitkän ajanjakson kuluessa); *Akkoç v. Turkki* (2000) (valittajalle annettiin sähköisku ja vuoroin kylmiä, vuoroin kuumia vesisuihkuja, häntä hakattiin päähän ja häntä painostettiin psykologisesti); *Batiym v. Turkki* (2004) (turvallisuusjoukot pahoinpitelivät valittajia raa’asti usean päivän sekä fyysisesti että henkisesti).

Tapauksessa *Selmouni v. Ranska* (1999) tuomioistuin laajensi kidutuksen määritelmän. Poliisi oli kohdellut raa’asti ja useiden päivien ajan hakannut huumekaupasta epäiltynä pidättämäänsä valittajaa. Tuomioistuimen mukaan väkivalta oli ollut tahallista, ja sen tarkoituksena oli, muun ohessa, ollut saada valittaja tunnustamaan huumerikokset. Näissä oloissa kysymys oli kidutuksesta. Tuomioistuin haki johtoa paitsi luomastaan ”erityinen häpeätahra” -standardista myös YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen 1 artiklan sisältämästä määritelmästä. Näin ihmisoikeustuomioistuin tähdensi myös teon tahallisuudella, motiivilla, olevan merkitystä arvioitaessa, onko epäinhimillinen kohtelu luokiteltavissa kidutukseksi. Merkillepantavaa on, että *Selmouni*-tapauksessa tuomioistuin korosti ihmisoikeussopimuksen olevan ”elävä asiakirja, jota tulee tulkita nykyhetken olosuhteiden valossa” ja totesi, että siten myös kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun välinen rajanveto saattaa ajan kuluessa muuttua: se, mikä aiemmin ei ollut katsottavissa kidutukseksi, saattaa tulevaisuudessa olla sellaiseksi luokiteltavissa (kohta 101).

Kun valtion viranomaiset, kuten poliisi, armeija, turvallisuus- tai vankilaviranomaiset, kiduttavat tai muuten kohtelevat uhrejaan epäinhimillisesti tai halventavasti, on valtio 3 artiklan nojalla tästä kohtelusta vastuussa (esim. *Sheydayev v. Venäjä* (2006): kidutus poliisisellissä). Vaikka 3 artiklan sisältämä kielto on negatiivisesti muotoiltu velvoite, seuraa siitä valtiolle myös positiivisia velvoitteita. Ihmisoikeussopimuksen osapuolten on varmistettava, että kussakin valtiossa voimassa olevat lait ja hallinnolliset sekä oikeudelliset käytännöt sovellettavine rangaistuksineen ovat sellaisia, että kidutukseen syyllistyneet viranomaiset voidaan saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen. Vaikka tällaisen prosessuaalisen velvoitteen juridista perustaa

ei olekaan täsmennetty, edellyttää valittajan tekemä uskottava väite kidutuksesta tai epäinhimillisestä kohtelusta nyt tehokasta tutkintaa, jonka laiminlyönti voidaan sellaisenaan katsoa 3 artiklan vastaiseksi (esim. *Khashiyev ja Akayeva v. Venäjä* (2005) kohdat 175-180; *Bazorkina v. Venäjä* (2006) kohdat 139-142; *Imakayeva v. Venäjä* (2006) kohdat 161-167; *Mikheyev v. Venäjä* (2006) kohdat 106-121; *Menesheva v. Venäjä* (2006) kohdat 64-71). Mikäli kidutuksen tai epäinhimillisen kohtelun uhrilla ei ole käytettävissään tehokkaita kotimaisia oikeussuojakeinoja, uhri voi suoraan kääntyä ihmisoikeustuomioistuimen puoleen (ks. esim. tutkitavaksi ottamista koskeva päätös 25803/94 (*Ranska*), 28.7.1999 (Selmouni)).

Valtion positiivisia velvoitteita estää kivun ja kärsimyksen tahallinen tuottaminen sovelletaan valtion hallussa oleviin henkilöihin ja henkilöihin, joihin valtion viranomaisten tekemillä päätöksillä on vaikutusta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi vankeja, julkisen terveydenhuollon asiakkaita tai ulkomaalaisvirastolta karkotuspäätöksen saaneita henkilöitä. Tuomioistuin on todennut, että ”luonnollisesta” fyysisestä tai henkisestä sairaudesta johtuva kärsimys voi tulla 3 artiklan piiriin tapauksissa, joissa kärsimystä ”pahentaa vapaudenriistosta tai karkotuksesta tai muusta toimesta johtuva kohtelu, josta viranomaisen voidaan katsoa olevan vastuussa” (*Pretty v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2002) kohta 52). Koska 3 artiklan kielto on muodollisesti ehdoton ja sen rikkomista pidetään erityisen häpeällisenä, tuomioistuin edellyttää vahvaa näyttöä väitetystä kohtelusta. Valtion on voitava epäilyksettä (”beyond reasonable doubt”) todeta vastaavan väitetystä kohtelusta (ks. *Nachova ym. v. Bulgaria* (2005) tuomion kohta 147; todistusaineistona tuomioistuin viittaa päätöksissään yhä useammin Euroopan kidutuksen vastaisen komitean maakohtaisiin raportteihin: esim. *Kalashnikov v. Venäjä* (2002) kohta 97. Näytön voidaan katsoa toteutuneen, kun asiaseikkojen ja osapuolten argumenttien perusteella tehdyt johtopäätökset ovat tarpeeksi vahvoja, selkeitä ja yhdenmukaisia tai kun faktoista vallitsee kiistaton yhteisymmärrys. Pyrkiessään todistamaan joutuneensa 3 artiklan vastaisen kohtelun alaiseksi valittajan ei tarvitse osoittaa väitetystä kohtelusta rikosoikeudellisessa vastuussa olevaa yksilöä (ks. *Selmouni v. Ranska* (1999) kohta 87). Mikäli valtio laiminlyö 3 artiklaan sisältyvän positiivisen veloitteensa tutkia kidutusepäilyt tehokkaalla tavalla, saattaa tällä olla todistuksellisia vaikutuksia. Jos henkilö kärsii sinänsä 3 artiklan vastaiseen kohteluun viittavia vammoja ollessaan poliisin huostassa, saattaa valtio joutua vastuuseen, vaikka väkivaltaan syyllistynyttä henkilöä ei pystyttäisikään osoittamaan (*Toteva v. Bulgaria* (2004) kohdat 50-57). Mikäli muuta todennäköistä syytä vammoille ei ole, on henkilön väite hänen joutumisestaan poliisiväkivallan kohteeksi lähtökohtaisesti uskottava (*Satik ym. v. Turkki* (2000) kohta 61; ks. myös esim. *Tomasi v. Ranska* (1992), *Hasan Kiliç v. Turkki* (2005), *Karakaş ja*

Yeşilirmak v. Turkki (2005) ja *SB ja HT v. Turkki* (2005), *Sheydayev v. Venäjä* (2006); *Mammadov (Jalaloglu) v. Azerbaijan* (2007); *Chitayev ja Chitayev v. Venäjä* (2007)).

Ihmisoikeustuomioistuin on toistuvasti korostanut, että viranomaisten hallussa olevia henkilöitä on kohdeltava asianmukaisesti eikä heitä saa alistaa 3 artiklan vastaiselle kohtelulle. Pidätettyjä vastaan käytettävä voima on rajoitettava siihen, mikä on katsottava tarpeelliseksi vastaukseksi pidätetyn omaan käytökseen ja mitä voidaan pitää hänen valvonnalleen ehdottoman välttämättömänä (*Ribitsch v. Itävalta* (1996) kohta 38). Käsirautojen käyttäminen pidätyksen tai vapaudenriiston yhteydessä ei yleensä tule 3 artiklan piiriin, ellei siihen liity sellaista liiallista voimankäyttöä tai julkista nöyryytystä, jota ei järkevästi voida pitää tarpeellisena kyseisessä tilanteessa. Tässä kaikki näkökohdat on otettava huomioon, kuten se, että pidätetyn voidaan perustellusti uskoa vastustavan pidätystä tai pyrkivän karkuun tai olevan vaaraksi itselleen tai muille. Käsirautojen käytön täytyy kuitenkin olla suhteessa turvallisuusriskiin. Tapauksessa *Henaf v. Ranska* (2003) valittaja oli 75-vuotias vanki, joka oli siirretty vankilasta sairaalaan leikkausta varten ja kahlehdittu sänkyyn leikkausta edeltäväksi yöksi. Tuomioistuin piti kahlehtimista suhteellisuusperiaatteen vastaisena etenkin ottaen huomioon, että kaksi poliisia oli vartiassa valittajan huoneen edessä. Määritellessään kohtelun epäinhimilliseksi se korosti, että ihmisoikeussopimusta oli ”elävänä asiakirjana tulkittava tämän päivän vaatimusten valossa” ja muistutti *Selmoudi*-tapaukseen viitaten, että aiemmin epäinhimilliseksi ja halventavaksi kohteluksi luokitellut teot saattoivat tulevaisuudessa olla luokiteltavissa kidutukseksi ja että aiemmin 3 artiklan ulkopuolelle jääneiden tekojen saatettiin tulevaisuudessa katsoa vakavuudessaan ylittävän vaadittu vähimmäistaso (kohta 55).

Poliisin, armeijan tai turvallisuusjoukkojen pidättämien henkilöiden väitettyä kaltoin kohtelua arvioidaan yleensä 3 artiklan valossa. Näin on myös tapauksissa, joissa voimankäytöllä on uhattu uhrin henkeä ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan (oikeus elämään) merkityksessä (*Ilhan v. Turkki* (2002) (suuri jaosto) kohdat 73-88). Viranomaisten väkivalta ei kuitenkaan ole katsottavissa kidutukseksi, jos se rajoittuu ”lyhyeen kiristyneiden tunnelmien ja tunteiden ajanjaksoon” ja jos raskauttavat tekijät, kuten pyrkimys tunnustuksen saamiseen, puuttuvat (esim. *Egmez v. Kypros* (2000) kohta 78). Tällainen väkivalta on toistaiseksi enimmäkseen luokiteltu epäinhimilliseksi kohteluksi.

Koska pidätetyt henkilöt ovat valtion täydellisessä hallinnassa ja koska heidän itsemääräämisoikeutensa on siten rajattu ja he ovat pidättäjiensä tahdon ja mielivallan varassa, on tuomiois-

tuin katsonut tällaisissa olosuhteissa pidätetyn raiskauksen erityisen vakavaksi epäinhimillisen kohtelun muodoksi. Tapauksessa *Aydin v. Turkki* (1997) valittaja oli nuori kurdinainen, jonka turvallisuusjoukot olivat pidättäneet terrorismista epäiltynä. Häntä oli kuulustelutarkoituksessa pahoinpidelty kolmen päivän ajan, hänet oli raiskattu ja sitten pelottelutarkoituksessa pahoinpidelty uudelleen. Tuomioistuin korosti 3 artiklaan sisältyvän kiellon ehdottomuutta ja totesi ettei siitä voinut poiketa ”vaikka henkilöllä voitiin perustellusti epäillä olevan terroristi- tai muita rikollisyhteyksiä” (kohta 81). Valtion viranomaisen suorittamaa raiskausta se piti ”erityisen vakavana ja vastenmielisenä kohtelun muotona ottaen huomioon helppouden, jolla raiskaaja voi hyväksikäyttää uhrinsa haavoittuvuutta ja heikkoja mahdollisuuksia vastarintaan” (kohta 83). Pidätetyn raiskaus oli sellaisenaan luonnehdittavissa kidutukseksi (kohta 86).

Vapaudenriiston kohteena olevan henkilön eristäminen ei automaattisesti loukkaa 3 artiklaa. Johtopäätös saattaa olla toinen eristämisen pituudesta, sosiaalisten kontaktien katkaisemisen asteesta ja muista seikoista riippuen. Tapauksessa *Ilaşcu ym. v. Moldova ja Venäjä* (2004) tuomioistuin katsoi, että yhtäältä mielivaltaisen oikeudenkäynnin päätteeksi langetettu kuolemanrangaistus ja tätä seurannut pitkäaikainen vangittuna pitäminen epäinhimillisissä olosuhteissa (”jatkuva kuoleman varjo”) ja toisaalta terveydeltään heikon vangin eristäminen ja hänelle aiheutettu vakava henkinen ja ruumiillinen kärsimys olivat luokiteltavissa kidutukseksi (kohdat 434-442 ja 443-449; ks. myös *Öcalan v. Turkki* (2005) kohta 169). Myös epäinhimilliset hoitotoimenpiteet voivat merkitä 3 artiklan loukkausta. Vaikka 3 artikla ei kielläkään mielenterveys- tai muulle potilaalle hoitotarkoituksessa annettua lääketieteellisesti perusteltua pakkolääkintää tai pakkoruokintaa, saattavat tällaiset toimenpiteet täytäntöönpanotavastaan ja muista olosuhteista riippuen olla ristiriidassa sopimusmääräyksen kanssa. Vangin pakkoruokinta silloin, kun ei puolueettomin lääkärilausunnoin voida osoittaa sen olleen lääketieteellisesti välttämätöntä, on tuomioistuimen mukaan katsottava kidutukseksi (ks. *Nevmerzhitsky v. Ukaraina* (2000) kohta 120; ks. myös *Ciorap v. Moldova* (2007) kohdat 72-89). Sopimuksen 3 artiklaa voidaan loukata myös laiminlyönnin kautta, sillä viranomaisilla on velvollisuus suojella vapaudenriiston kohteena olevien henkilöiden terveyttä. Näin ollen asianmukaisen hoidon laiminlyönti voi merkitä 3 artiklan loukkausta. Tapauksessa *Ilhan v. Turkki* (2000) asianmukaisen hoidon epääminen turvallisuusjoukkojen vakavasti pahoinpitelemältä uhrilta oikeutti johtopäätöksen, jonka mukaan pahoinpity oli luonnehdittavissa kidutukseksi.

Ihmisoikeussopimuksen osapuolilla on 3 artiklan nojalla velvollisuus varmistaa, ettei ketään niiden lainkäyttövaltaan kuuluvaa alisteta 3 artiklan kieltämälle kohtelulle silloinkaan, kun kohtelu voidaan lukea virkavelvollisuutensa ylittäneen viranomaisen tai yksityisen henkilön syyksi (esim. *A. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1998) kohdat 22-24: koska lainsäädäntö ei riittävästi suojellut isäpuolensa pahoinpitelemää 10-vuotiasta poikaa, oli valtio pahoinpitelystä vastuussa). Myös Amerikan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut valtiovastuun ulottuvan yksityishenkilöiden toimiin (*Velásquez Rodríguez v. Honduras* (1988) kohta 172); entisen Jugoslavian alueen sotarikostuomioistuin ICTY puolestaan on korostanut, että erityisesti kidutusrikoksissa olennaista on rikoksen luonne, ei kiduttajan yhteiskunnallinen asema (*Kunarac et al.* (IT-96-23-T) kohta 495); kidutuksen vastainen yleissopimus sen sijaan määrittelee kidutuksen joko viranomaisen tahalliseksi teoksi tai teoksi johon viranomaiset ovat yllyttäneet, suostuneet tai sen hyväksyneet. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan valtion on ehkäistävä erityisesti lasten ja muiden heikommassa asemassa olevien yksilöiden henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkaaminen (esim. *E. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2002)). Valtio ei ole vastuussa ainoastaan sellaisesta 3 artiklan vastaisesta kohtelusta, josta se oli tietoinen vaan myös sellaisesta, josta sen olisi pitänyt olla tietoinen (esim. *Z ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2001) kohta 73). Vaikka velvollisuus ennaltaehkäisevään toimintaan ei edellytäkään valtiolta toimia, jotka olisivat viranomaisille mahdottomia tai suhteettomia, tulkitaan velvollisuutta tilannekohtaisesti.

Ihmisoikeussopimuksen 3 artikla voi rajoittaa valtioille ulkomaalaisasioissa yleisen kansainvälisen oikeuden nojalla kuuluvaa harkintavaltaa. Artiklaan voivat vedota karkotuksen tai luovutuksen uhkaamat ulkomaalaiset, jotka pelkäävät maasta poistamisen merkitsevän epäinhimillistä kohtelua. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan kolmannesta maasta tulevaan luovuttamispyyntöön suostuva sopimusvaltio voi joutua vastuuseen 3 artiklan nojalla, mikäli luovutettava henkilö maasta poistamisen välittömänä seurauksena joutuu luovuttamista pyytävässä valtiossa 3 artiklan vastaisen kohtelun alaiseksi (*Soering v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1989) kohdat 100-109). Ihmisoikeussopimuksen 3 artikla takaa YK:n pakolaissopimusta (SopS 77/1968) ehdottomamman suojan sikäli, että se ei pakolaissopimuksen 32 ja 33 artiklojen tavoin salli poikkeamaa karkottamisen tai muun palauttamisen kiellosta kansallisen turvallisuuden nimissä tai sillä perusteella, että henkilö on syyllistynyt tietynasteiseen rikokseen. Merkittävässä vuoden 1996 päätöksessään *Chahal ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta* ihmisoikeustuomioistuin totesi, että 3 artiklan ehdottomuus pätee myös terrorismista epäiltyihin ulkomaalaisiin (kohdat 79-80). ”Tuomioistuin on hyvin tietoinen niistä vaikeuksista, joita valti-

ot nykyaikana kohtaavat pyrkiessään suojaamaan yhteisöjään terroristien väkivallalta. Mutta jopa tällaisissa olosuhteissa yleissopimus kieltää ehdottomasti kidutuksen tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen, uhrin toimintaan katsomatta” (kohta 80; ks. myös *Balogh v. Unkari* (2004) kohta 44, *Tomasi v. Ranska* (1992) kohta 115, *Ahmed v. Itävalta* (1996) kohdat 35-47, *Aydin v. Turkki* (1997) kohta 81, *Aksoy v. Turkki* (1997) kohta 62, *Egmez v. Kypros* (2000) kohta 77).

2.2 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.2.1 Rangaistussäännökset

Kidutus on kielletty useissa kansainvälisissä sopimuksissa. Keskeisin kidutuksen määrittely sisältyy kidutusyleissopimukseen. Kansainvälisen oikeuden mukaan kidutuksen kieltäminen on ehdoton eikä siitä saa poiketa mistään syystä. Myös Suomen perustuslakiin sisältyy kidutuksen ehdoton kieltäminen.

Suomen rikoslakiin ei sisälly kidutusrikosta koskevaa erillistä säännöstä. Rikoslain 25 lukuun sisältynyt tunnustukseen kiduttaminen poistettiin vuonna 1995 rikosten joukosta. Tunnustukseen kiduttamiseen syyllistyi se, joka kidutti toista pakottaakseen hänet tunnustukseen jossakin asiassa. Kiduttamista ei määritelty rikoslaissa tarkemmin. Kidutus on kidutusyleissopimuksen mukaan voimakkaan henkisen tai fyysisen kärsimyksen aiheuttamista jossakin siinä määritellyssä tarkoituksessa. Myös muukin tarkoitus kuin tunnustuksen saaminen toteuttaa kidutuksen. Kidutusyleissopimuksessa tarkoitettujen kidutusteiden rangaistaan rikoslain yleisinä rikoksina kuten pahoinpitelynä, törkeänä pahoinpitelynä, pakottamisena, laittomana uhkauksena yms.

Kidutustekoihin sisältyy vakavaa väkivallan käyttöä, pakottamista ja käytännössä välttämättä myös vapaudenriistoa. Väkivallan käyttäminen, terveyden vahingoittaminen tai vakavan vamman tai sairauden aiheuttaminen mainitaan nimenomaisesti monissa rangaistussäännöksissä. Kidutusyleissopimuksessa mainittuja ilmaisuja voimakkaan kivun tai voimakkaan henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheuttamisesta sekä tällaisia ilmaisuja lähellä olevia teon luonnehdintoja esiintyy myös rikoslaissa. Esimerkiksi kivun aiheuttaminen mainitaan pahoinpitelysäännöksessä. Kiduttamiseen viittaava ilmaisu erityinen julmuus mainitaan tekotapana törkeätä pahoinpitelyä, törkeää vapaudenriistoa, törkeää raiskausta ja murhaa koskevissa ran-

gaistussäännöksissä. Erityisen tuntevan kärsimyksen aiheuttaminen esiintyy törkeän ihmis-
kaupan ja törkeän raiskauksen tunnusmerkistössä. Viimeksi mainitussa kärsimys vielä eritel-
lään henkiseksi ja ruumiilliseksi kärsimykseksi ja mainitaan erikseen nöyryyttävä tekotapa.
Aiheutetun kärsimyksen on oltava törkeässä ihmiskaupassa ja törkeässä raiskauksessa erittäin
tuntuva. Erityisen julma ja nöyryyttävä tekotapa mainitaan törkeässä rikoksessa ihmisyyttä
vastaan ja törkeässä sotarikoksessa. Erityinen häikäilemättömyys sisältyy törkeän virka-
aseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistöön.

Ruumiillisen väkivallan tekeminen, terveyden vahingoittaminen tai kivun aiheuttaminen ran-
gaistaan pahoinpitelynä (RL 21:5) Pahoinpitely voi olla törkeä (RL 21:6) muun muassa sil-
loin, kun siinä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaaralli-
nen tila tai rikos tehdään erityisen raa`alla tai julmalla tavalla. Jotta rikosta voitaisiin pitää
törkeänä, sen tulisi olla aina myös kokonaisuudessaan törkeä. Kidutusteko voi sisältyä mur-
haan (RL 21:2), jos tappo katsotaan tehdyksi esimerkiksi erityisen raa`alla tai julmalla tavalla.

Vapaudenriistosta (25:1) tuomitaan se, joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johon-
kin tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta liikkumisvapauden tai eristää toisen tä-
män ympäristöstä. Vapauden riisto voi olla törkeä, jos sitä jatketaan yli kolme vuorokautta,
siinä aiheutetaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle tai käytetään erityistä julmuut-
ta tai vakavan väkivallan uhkaa. Panttivangin ottamisesta (RL 25:4) tuomitaan se, joka riistää
toiselta vapauden pakottaakseen jonkun muun tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään
jotakin uhalla, ettei panttivankia vapauteta tai että hänet surmataan tai hänen terveyttään va-
hingoitetaan.

Raiskauksesta (RL 20:1) tuomitaan muun muassa se, joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen
käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa.
Raiskaus voi olla törkeä (RL 20:2), jos siinä aiheutetaan tahallisesti toiselle vaikea ruumiin-
vamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, rikoksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan
erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä tai rikos tehdään erityisen raa`alla, jul-
malla tai nöyryyttävällä tavalla. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4) on toisen pa-
kottamista väkivallalla tai uhkauksella ryhtymään muuhun seksuaaliseen tekoon kuin raiska-
ukseen tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi ja se olennaisesti loukkaa toisen seksuaalista
itsemääräämisoikeutta.

Jos ihmiskaupassa käytetään väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta tai aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä, tekoon voi tulla sovellettavaksi törkeää ihmiskauppaa koskeva rangaistusäännös (RL 25:3a).

Vaaran aiheuttaminen, laitton uhkaus tai pakottaminen voivat tulla sovellettavaksi, jollei teosta muualla säädetä ankarampaa rangaistusta. Vaaran aiheuttamisessa (RL 21:13) toiselle aiheutetaan tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella vakava hengen tai terveyden vaara. Laittomasta uhkauksesta (RL 25: 7) on tuomittava se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Pakottamisesta (RL 25:8) taas tuomitaan se, joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin.

Useat edellä mainituista rikoksista voivat tulla myös tuomitukseksi terroristisessa tarkoituksessa tehtynä rikoksena rikoslain 34 a luvun 1 §:n mukaan. Tällöin kunkin rikoksen rangaistusasteikkoa on jonkin verran ankaroitettu.

Lisäksi julkisen vallan vakavimpia väärinkäytöksiä kuten kidutustekoja voidaan pitää virka-aseman väärinkäyttämisenä tai törkeänä virka-aseman väärinkäyttämisenä. Sellaiset virkavelvollisuuden rikkomiset, joita voidaan lahjusrikosten ohella pitää vakavimpina, säädettiin vuoden 1990 virkarikosuudistuksessa virka-aseman väärinkäyttämisenä rangaistaviksi. Väärinkäyttämistä koskevia säännöksiä oli sovellettava muun muassa silloin, kun virkamiehen teon kohteena on hänen käskyvallassaan tai välittömässä valvonnassaan oleva henkilö kuten suljettujen laitosten vanki tai poliisin huostassa oleva. Virka-aseman väärinkäyttämisestä (RL 40: 7) on muun muassa kysymys, jos virkamies hankkiakseen itselleen tai toiselle hyötyä taikka aiheuttaakseen toiselle haittaa tai vahinkoa käyttää väärin asemaansa käskyvallassaan tai välittömässä valvonnassaan olevaan henkilöön nähden. Virka-aseman väärinkäyttäminen voi olla törkeä (RL 40:8), jos sillä tavoitellaan huomattavan suurta hyötyä tai pyritään aiheuttamaan erityisen tuntuva haittaa tai vahinkoa tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai häikäilemättömästi.

Rooman perussäännön mukaiset erittäin vakavat kansainväliset rikokset määritellään tarkemmin rikoslain 11 luvussa. Kidutus mainitaan osatekona rikoksessa ihmisyyttä vastaan ja sota-

rikoksessa. Kidutus määräytyy näissä rikoksissa Rooman perussäännön määritelmien mukaisesti, jotka poikkeavat jonkin verran laajentavaan suuntaan kidutusyleissopimuksen kidutusmääritelmästä.

Tilastoista ei viime vuosilta ole saatavissa varmaa tietoa siitä, onko Suomessa esiintynyt kidutusta. Tuoreen poliisirikoksia koskevan väitöskirjatutkimuksen mukaan poliisin tekemäksi epäillyistä rikoksista vuodelta 1998 vain muutamassa tapauksessa esiintyy väitteitä fyysisestä tai henkisestä kiduttamisesta. Tunnustukseen kiduttamista on ennen sen kumoamista sovellettu tuomioistuimissa harvoin. Vuosina 1979-1993 tuomittiin tunnustukseen kiduttamisesta kaikkiaan 16 henkilöä seuraavasti: 1979 2 hlöä, 1982 2 hlöä, 1983 3 hlöä, 1985-1987 kunakin 1hlö, 1988 2 hlöä, 1990 2 hlöä, 1991 1 hlö ja 1992 1 hlö. Vanhempina aikoina lainkohtaa on sovellettu korkeimmassa oikeudessa ainakin muutama otteeseen. Esimerkiksi KKO 1934 II 106:ssa tunnustukseen kiduttamisesta tuomittiin yksityishenkilö ja KKO 1948 II 360:ssa poliisikonstaapeli sai tuomion tunnustukseen kiduttamisesta.

2.2.2 Lainkäyttövalta

Kansainvälisen oikeuden nojalla jokainen valtio on oikeutettu asettamaan kidutuksesta epäilty henkilöt syyteeseen universaaliperiaatteen mukaisesti. Näin lainkäyttövalta onkin säädetty rikoslaisissa. Rikoslain 1 luvun 7 §:ssä on määritelty kansainvälinen rikos. Sen mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jonka rankaiseminen tekopaikan laista riippumatta perustuu Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea kansainvälisesti velvoittavaan säädökseen tai määräykseen (kansainvälinen rikos), sovelletaan Suomen lakia.

Kidutusyleissopimuksen mukaisena kidutuksena rangaistavat teot ovat jo nykyisin rikoslain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettuja kansainvälisiä rikoksia. Tämä ilmenee rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta vuonna 1996 annetun asetuksen (627/1996) 1 §:n 1 momentin 9 kohdasta. Sen mukaan sellainen tunnustukseen kiduttaminen, pahoinpitely, törkeä pahoinpitely tai muu rangaistavaksi säädetty teko, jota on pidettävä kidutusyleissopimuksessa tarkoitettuna kidutuksena, on kansainvälinen rikos.

Myös sellainen rikos ihmisyyttä vastaan, törkeä rikos ihmisyyttä vastaan, sotarikos tai törkeä sotarikos, jota tarkoitetaan Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännössä

ja joka voi toteutua muun muassa perussäännössä määriteltynä kidutuksena, on mainitun asetuksen 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kansainvälinen rikos.

2.2.3 Syyteoikeus

Normaalin syyteoikeusjärjestelyn mukaan virallinen syyttäjä nostaa syytteen ja ajaa asian oikeudessa. Vakavissa rikoksissa paikallissyöttäjien on viipymättä ilmoitettava Valtakunnansyyttäjänvirastolle yhteiskunnan kannalta merkittävimmistä rikosasioista. Tällaisiin asioihin kidutustekojenkin on katsottava kuuluvan. Valtakunnansyyttäjä on antanut yleisen määräyksen ja ohjeen (VKS:2008:1) ilmoitusvelvollisuuden käyttämisestä. Epäillyt kidutusteot tulevat siten aina valtakunnansyyttäjänviraston käsittelyyn.

Yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997) 7 §:n mukaan valtakunnansyyttäjänvirastossa on valtiosyyttäjiä, joilla on toimivalta syyttäjätehtävissä koko maassa. Valtiosyyttäjien on ensisijaisesti huolehdittava syyttäjätehtävistä yhteiskunnan kannalta merkittävimmistä rikosasioissa. Valtakunnansyyttäjä voi ottaa asian myös itse ajaakseen. Lisäksi ylemmällä syyttäjällä on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan oikeus ottaa asia uudelleen ratkaistavaksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

Rikosasia voi poikkeustapauksissa kuulua valtakunnansyyttäjän tai valtiosyyttäjän käsiteltäväksi normaalimenettelyn sijaan suoraan lain nojalla. Tällaisten säännösten syntyyn on vaikuttanut etenkin perus- ja ihmisoikeusnäkökulman korostaminen. Tällä tavoin syyteoikeudesta on säädetty esimerkiksi rikoslain 34 a luvussa tarkoitetuista terrorismirikoksista (RL 34 a:7) ja sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 24 §:ssä tarkoitusta julkaistun viestin sisältöön perustuvasta rikoksesta. Jos paikallissyöttäjän tietoon tulee tällainen rikos, siitä on valtakunnansyyttäjän edellä mainitun ohjeen mukaan heti ilmoitettava valtakunnansyyttäjänvirastoon. Valtakunnansyyttäjä määrää tällöin tapauskohtaisesti myös siitä, kenen on ajettava syytettä.

Nimenomainen poikkeussäätely ohjaa valtakunnansyyttäjän seulontaan ja harkintaan käytännössä koko sen rikoskokonaisuuden, jonka osana epäillään kidutuista tapahtuneen, kun taas normaalimenettelyssä paikallissyöttäjä seuloo ensin jutun asiat siten, että Valtakunnansyyttäjänvirastoon tulevat vain epäillyt kidutusteot ja muut yhteiskunnallisesti merkittävät rikokset.

Jos rikos on tehty ulkomailla, rikosasiaa ei rikoslain 1 luvun 12 §:n mukaan saa pääsääntöisesti tutkia Suomessa ilman valtakunnansyyttäjän syytemääräystä. Valtakunnansyyttäjän määräys ei kuitenkaan ole tarpeen, jos esimerkiksi rikoksen on tehnyt Suomen kansalainen tai henkilö, joka 1 luvun 6 §:n mukaan rinnastetaan Suomen kansalaiseen, ja se on kohdistunut Suomeen, Suomen kansalaiseen, Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen tai suomalaisen yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön tai jos rikos on käsiteltävä sotilasoikeudenkäyntilain (326/83) mukaisena rikosasia. Sotilasrikokset (palvelusrikos, esimiesaseman väärinkäyttäminen) ja tavanomaiset henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvat rikokset, edellyttäen että teko kohdistuu puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen, käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana. Sen sijaan rikoslain 11 luvussa tarkoitettut teot eivät ole sotilasoikeudenkäyntilain (326/1983) 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltäviä rikoksia, jolloin 11 luvun rikoksissa esitutkinnasta vastaa aina poliisi.

2.3 Nykytilan arviointi

Kidutusyleissopimukseen sisältyy vaatimus kriminalisoida siinä määritellyt kidutusteot. Sopimuksen täytäntöönpanoa valvova kidutuksenvastainen komitea on Suomea koskevista suosituksissaan katsonut, että Suomen tulisi säätää itsenäinen kidutusrikos sopimuksen määritelmän mukaisesti.

Samoin kuin Ruotsi, Tanska ja Norja myös Suomi on katsonut, ettei ole olemassa kansainvälistä velvoitetta, joka vaatisi laatimaan kidutuksesta erityisen rangaistussäännöksen. Tästä huolimatta Norja säätöi erillisen kidutusrikoksen kidutusyleissopimuksen kidutusmääritelmän mukaisesti. Tanskan rikoslakikomitea ehdottaa erityistä säännöstä kidutuksesta rangaistuksen koventamisperusteena. Myös Tanskan ehdotuksessa kidutuksen määritelmän mallina on kidutusyleissopimuksen määritelmä.

Kansainvälisen oikeuden sisältämästä ehdottomasta kidutuksen kiellosta huolimatta, kidutusta esiintyy edelleen eri puolilla maailmaa. Kidutuksen kieltävän Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan soveltamisesta on runsaasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä.

Julkisuudessa on esitetty vahvoja epäilyksiä siitä, että Yhdysvallat hyväksyisi kidutuksen kuulustelumenetelmänä. Nämä epäilykset ovat liittyneet muun muassa vuonna 2004 julkisuu-

teen tulleisiin kuviin Abu Ghraibin vankilassa Irakissa tapahtuneesta vankien nöyryyttämisestä, Guantánamon vankileiriin samoin kuin tietoihin Yhdysvaltain ylläpitämistä salaisista vankiloista. Yhdysvallat on toistuvasti todennut, ettei se hyväksy kidutusta, mutta on hiljattain myöntänyt käyttäneensä syyskuun 11 päivän 2001 terrori-iskujen jälkeen muutamia kertoja ns. vesikidutusta (waterboarding) kuulustelumenetelmänä terrorismista epäiltyjä henkilöitä kohtaan. Yhdysvaltain viranomaisten mukaan menetelmää ei kuitenkaan ole käytetty vuoden 2003 jälkeen. Yhdysvaltain oikeusministeriö on toistaiseksi välttänyt ottamasta kantaa siihen, onko menetelmä katsottava kidutukseksi. Vuonna 2003 julkisuuteen tuli Yhdysvaltain oikeusministeriön muistio, jossa pyrittiin rajaamaan kidutuksen käsitettä äärimmäistä tuskaa aiheuttaviin toimenpiteisiin, joista voisi seurata kuolema tai ruumiinvamma. Samalla esitettiin, että Yhdysvaltain presidentillä olisi valtionsisäiseen lainsäädäntöön perustuva oikeus poiketa Yhdysvaltoja sitovista sopimusmääräyksistä. Tämä muistio vedettiin kuitenkin pois ja korvattiin 2004 uudella muistiolla, jossa nämä kannat kumotaan. Vuonna 2006 Yhdysvalloissa hyväksyttiin asevoimien uusi kenttäohjesääntö, joka nimenomaisesti kieltää vesikidutuksen kuulustelumenetelmänä. Kenttäohjesääntö ei kuitenkaan koske keskustiedustelupalvelua (Central Intelligence Agency, CIA) ja syksyllä 2007 presidentti Bush antoi asetuksen, joka vahvistaa CIA:n oikeuden olla julkistamatta käyttämiään kuulustelumenetelmiä. Senaatti hyväksyi sittemmin lain, joka olisi edellyttänyt, että myös CIA noudattaa armeijan kenttäohjesääntöä, mutta presidentti Bush on ilmoittanut estävänsä lain voimaantulon käyttämällä veto-oikeuttaan.

Vaikka kansainvälinen konsensus kidutuksen kiellosta ei ole virallisesti horjunut, kidutusta käytetään monissa maissa ja myös Yhdysvaltojen soveltamiskäytännöstä tulevien ristiriitaisien viestien voidaan olettaa laskeneen kynnystä kidutuksen käyttöönnottoon. Tässä tilanteessa kansallinen kidutuksen kriminalisointi voi osaltaan vahvistaa kidutuksen ehdotonta kieltoa. Myös Suomessa on tarkoituksenmukaista aikaisemmasta linjasta poiketen säätää kidutus omaksi rikokseksi huolimatta siitä, että uuden säännöksen sijoittaminen rikoslain systematiikkaan saattaa aiheuttaa joitakin soveltamisongelmia.

Lainkäyttövallan ulottuvuuden suhteen kidutusyleissopimuksessa tarkoitetut kidutusteot ovat rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetun asetuksen mukaan kansainvälisiä rikoksia. Asetuksen 1 §:n 1 momentin 9 kohdan mukaan rikosluettelo ei kuitenkaan ole enää ajan tasalla sen vuoksi, että ”tunnustukseen kiduttaminen” on poistettu rikoslaista. Myös siinä mainitut muut rikokset tulevat tarpeettomiksi, jos kidutus määritellään erilliseksi teoksi.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Erillisen säännöksen tarpeellisuus

Kidutukseksi katsottavat teot ovat Suomen rikoslain mukaan rangaistavia, mutta eivät omana erityisenä rikostyyppinä. Suomella ei ole kansainvälisoikeudellista velvoitetta muodostaa kidutusteoista itsenäistä rikosta. Kuitenkin esityksessä ehdotetaan kidutusta koskevien rangaistussäännösten ottamista rikoslakiin.

Kidutuksen nimenomaisella kriminalisoinnilla ilmaistaisiin erittäin vakavana rikoksena pidettävän kidutuksen erityinen moitittavuus ja vahvistettaisiin perustuslain ja kansainvälisen oikeuden mukaista kidutuksen ehdotonta kieltoa. Samalla annettaisiin kansainväliselle yhteisölle viesti siitä, että Suomi tukee kidutuksen ehdotonta kieltoa kaikissa olosuhteissa. Ehdotuksen tavoitteena on tehdä kidutus näkyvämmäksi rikokseksi ja osoittaa Suomen sitoutumista kaikkein vakavimpien kansainvälisten rikosten rankaisemattomuuden torjumiseen sekä ihmisoikeuksien ja humanitaarisen oikeuden turvaamiseen. Myös kidutuksen tilastoinnin helpottuminen parantaisi kidutuksen näkyvyyttä.

Kidutusrikoksen säätämisestä voi seurata jossain määrin soveltamisongelmia suhteessa muihin väkivaltaa, pakottamista ja vapaudenriistoa käsittäviin rikoslain rikoksiin. Kidutus voi esiintyä monissa eri muodoissa ja toteutua muun muassa törkeänä pahoinpitelynä, törkeänä vapauden riistona, törkeänä raiskauksena, törkeänä ihmiskauppana, pakottamisena, laittomana uhkauksena tai osana murhaa. Kidutus on kuitenkin laissa määriteltyjä tekijän tarkoituksia osoittava, voimakasta kärsimystä aiheuttava ankarasti rangaistava rikos, joka erityissäännöksenä syrjäyttää valtaosan niistä rikoksista, joiden tunnusmerkit muutoin näyttäisivät olevan käsillä. Kidutus on sen tekijäpiiriä lukuun ottamatta sidottu pääosin kidutusyleissopimuksen määritelmään. Käsitteistön tulkintaan saadaan siten apua sekä kansallisten tuomioistuinten että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja kansainvälisten rikostuomioistuinten soveltamiskäytännöstä. Näin ollen vakavia soveltamisongelmia ei ole odotettavissa eikä ehdotus ole ristiriidassa laillisuusperiaatteen tai ennustettavuuden kanssa.

3.2 Kidutus ja sen suhde kansainvälisiin kidutusmääritelmiin

Tavoitteena on, että ehdotus täyttää vähintäänkin kidutusyleissopimuksen kidutusta koskevat määrittelyt. Itse kidutusteko ja tekijän tarkoitukset vastaavatkin kidutusyleissopimuksen määritelmää. Siten kidutus olisi ehdotuksen mukaan voimakkaan fyysisen tai psyykkisen kärsimyksen aiheuttamista tietyssä laissa määrättyissä tarkoituksissa. Aiheuttamalla voimakas kärsimys kidutuksella pyritään saamaan tunnustus tai tietoja, rankaisemaan tai pelottelemaan tai pakottamaan taikka siihen ryhdytään mistä tahansa syrjintään perustuvasta syystä. Tietyn henkilön kiduttamisella voidaan pyrkiä saamaan myös joku toinen henkilö antamaan tietoja, pakottamaan häntä johonkin tai pelottelemaan häntä.

Kidutusyleissopimuksessa kidutus määritellään nimenomaan viranomaisten ja julkista valtaa käyttävien teoksi. Myös ehdotuksen päätavoitteena on esitutkinta- ja rangaistusten täytäntöönpanoviranomaisten ja muiden julkista valtaa käyttävien henkilöiden vakavien väärinkäytösten ehkäiseminen. Ehdotus menee kuitenkin kidutusyleissopimuksen määritelmää pitämälle siinä, että kidutukseen voisi ehdotuksen mukaan syyllistyä kuka tahansa. Kidutuksen soveltamisala halutaan ulottaa yhtä laajalle kuin 1995 kumotussa tunnustukseen kiduttamisessa, jossa tekijäpiiri oli myös rajoittamaton. Tekijäpiirin laajuudella halutaan osoittaa kidutustekojen ehdotonta tuomittavuutta myös silloin, kun rikoksentehtäjinä toimivat yksityiset henkilöt. Kidutusyleissopimuksessa todetaan nimenomaisesti, että kidutuksen määritelmälle voidaan kansainvälisessä lainsäädännössä antaa sopimuksen 1 artiklaa laajempikin soveltamisala.

Ehdotuksella ei puututtaisi sotarikoksissa ja rikoksissa ihmisyyttä vastaan käytössä olevaan kidutuksen määritelmään, jossa kidutukselta ei edellytetä tiettyä motiivia eikä tekijäpiiriä ole rajoitettu. Joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset ovat erityisen vakavia kansainvälisiä rikoksia, jotka tulevat sovellettavaksi tietyissä erityisissä olosuhteissa kuten osana siviiliväestöön kohdistuvaa laajamittaista hyökkäystä tai osana aseellista selkkausta. Näissä erityisissä oloissa kidutusteoilta ei ole tarpeen edellyttää tiettyä motiivia. Jos sen sijaan mainittuja erityisiä olosuhteita ei ole, kidutusteolta on perusteltua edellyttää tiettyjä kidutusyleissopimuksessa määriteltyjä motiiveja. Näin kidutus saisi sille ominaisen luonteen ja se voitaisiin selkeämmin erottaa muista rikoslain yleisistä rikoksista kuten pahoinpitelystä tai pakottamisesta.

Ehdotus merkitsisi näin ollen sitä, että rikoslaissa olisi kaksi kidutuksen määritelmää: ehdotettu yleisesti sovellettava kidutus ja erityinen rikoksissa ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksissa sovellettava Rooman perussääntöön pohjautuva kidutus. Tästä ei aiheudu soveltamisongelmia, koska sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan tulevat sovellettavaksi vain laissa määritellyissä poikkeuksellisissa olosuhteissa.

3.3 Kidutuksen kiellon ehdottomuus ja sen merkitys

Suomen perustuslain 7.2 §:n mukaan "ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti." Säännös lisättiin hallitusmuodon perusoikeussäännöksiin vuoden 1995 uudistuksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 47) mainittiin, ettei tätä erittäin vakavaa henkistä tai fyysistä kärsimystä aiheuttavaa kohtelua tule sallia missään olosuhteissa. Perustuslain tasoinen nimenomainen säännös, jolla kielletään kidutus, antaa kiellolle erityistä painoa ja osoittaa sen merkittävyyttä. Perustuslain säännöksellä on merkitystä myös tulkittaessa muita, alemmanasteisia säännöksiä. Julkisella vallalla on perustuslain 22 §:n nojalla myös velvollisuus turvata ihmis- ja perusoikeudet.

Kidutuksen kiello seuraa useista ihmisoikeussopimuksista, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksesta, jonka 3 artiklassa on lähes samansanainen määräys. Kidutus on Suomen oikeusjärjestyksessä siten selkeästi kielletty, vaikka erillistä kidutuksen kriminalisointia ei ole rikosoikeuteen viime vuosina sisällytetty. Ihmisoikeussopimukset ja perustuslaki tarkoittavat määräyksillään jokseenkin samaa.

Kidutuksen kiellon ehdottomuus saa merkitystä myös soveltamistilanteissa. Esimerkiksi viranomaisen, joka kuulustelee epäiltyä, ei voine koskaan vedota tavanomaisiin oikeuttamisperusteisiin, kuten hätävarjeluun tai pakkotilaan, oikeuttaakseen menettelynsä. Esitutkinta- tai rangaistuksen täytäntöönpanoviranomaisten toimivaltaa koskevien säännösten ylittäminen voi tulla arvioitavaksi kidutuksena. Sallittu voimankäyttö on laissa rajattu välttämättömimpään. Esimerkiksi esitutkintalain 24 §:n mukaan tunnustuksen tai määrättyyn suuntaan käyvän lausuman saamiseksi kuulusteltavalta ei saa käyttää muun muassa uuvuttamista, uhkausta, pakkoa taikka muita kuulusteltavan ratkaisuvapauteen, tahdonvoimaan, muistiin tai arvostelu-kykyyn vaikuttavia sopimattomia keinoja tai menettelytapoja. Ilmeisesti ainakin vakavimmat tällaisten kieltojen rikkomiset voivat olla kidutusta. Pidätetyn pitkäaikainen pahoinpitely ja

raiskaus sellaisenaan tai vangin perusteeton pakkoruokinta ovat luettavissa kidutukseksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytännössä.

Kidutuksen kiellon ehdottomuus ja sen asema yhtenä kansainvälisen oikeuden velvoittavimmista normeista heijastuu myös siihen, että esimiesten valvontavelvollisuus alaistensa tekemisistä on korostunut. Toisen valvonnassa olevat henkilöt on voitava suojata altistumiselta kidutukselle. Valtiot ovat velvollisia myös saattamaan tekijät syytteeseen.

Kidutuksen kiellon ehdottomuus ja keskeinen merkitys ilmenee myös siinä, että valtiot voivat ulottaa rikosoikeudellisen toimivaltansa kidutukseen teon ajasta ja paikasta riippumatta niin sanotun universaaliperiaatteen mukaisesti. Näin on myös Suomi tehnyt. Rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annettua asetusta joudutaan kuitenkin tältä osin muuttamaan (ks. liite).

3.4 Kidutuksen kiellon luonne ja raja muuhun epäinhimilliseen kohteluun

Kidutus on ihmisoikeusloukkaus, jolla loukataan ihmisarvoa. Näin asia nähtiin myös Suomen rikoslaissa, kun sittemmin kumottu tunnustukseen kiduttamisen kriminalisointi oli sisällytetty vapautteen kohdistuvia rikoksia koskeneeseen rikoslain 25 lukuun eikä esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevaan 21 lukuun. Sittemmin uudistettuun rikoslain 25 lukuun on sisällytetty esimerkiksi ihmiskaupparikossääntely. Ihmiskaupassa on niin ikään kyse ihmisarvoa loukkaavasta menettelystä. Myös kidutus loukkaa vapautta syvemmissä mielessä kuin vain itsemääräämisoikeuden tai toimintavapauden oikeudenvastaisena rajoittamisena, sillä kyse on perustavanlaatuisesta ihmisyyden vastaisesta menettelystä ja samalla ehdottoman eettisen kiellon rikkomisesta. Kidutus eroaa tässä esimerkiksi pakottamisesta, joka kohdistuu ainoastaan yksilön toimintavapautteen. Jotta kidutuksen kiellon erityislaatuisuutta ja ehdottomuutta voidaan korostaa ja ylläpitää, tulee toisaalta rajoittaa säännöksen soveltaminen ainoastaan vakavaa oikeudenloukkausta tarkoittaviin tilanteisiin.

Kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun ero ei aina ole kovin selvä. Ehdotettu säännös kattaa kuitenkin ainoastaan kidutuksen. Kidutus määritellään myös kansainvälisissä sopimuksissa voimakkaan ruumiillisen tai henkisen kärsimyksen aiheuttamiseksi. Kidutus on erittäin vakava rikos, joka ilmenee siinä, että kärsimyksen on oltava ”voimakasta”, ja kidutukselle ehdotetussa, 2-12 kuukauden käsittävässä rangaistusasteikossa. Rajanvedossa voidaan tukeutua ulkomaiseen ja kansainväliseen oikeuskäytäntöön. Euroopan neuvoston ihmisoikeustuo-

mioistuin on 1990-luvun loppupuolelta alkaen ryhtynyt erottamaan sen, onko ollut kyse nimenomaan kidutuksesta. Tähän tulkintakäytäntöön, joka on hyvin runsas, voidaan tukeutua myös Suomessa.

Kansainväliset rikostuomioistuimet ovat käsitelleet kymmenissä rikosjutuissa kansainvälisiä ydinrikoksia koskevia syytteitä, joissa on ollut kyse myös kidutuksesta. Tähän tulkintakäytäntöön voidaan tukeutua erityisesti, kun kyse on kidutuksen tulkinnasta sotarikosten ja rikosten ihmisyyttä vastaan yhteydessä. Kansainvälisissä sotarikostuomioistuimissa on käsitelty myös muita sellaisia kysymyksiä, joilla voi olla merkitystä sovellettaessa kotimaisia säännöksiä. Esimerkiksi konkurrenssikysymykset ovat olleet monesti esillä.

3.5 Esimiehen vastuu

Esimiehet ovat tärkeässä asemassa kidutuksen torjunnassa. Heidän toimistaan usein riippuu, syyllistyykö alainen virkamies tai esimiehen määräysvallassa oleva muu henkilö kiduttamiseen. Silloinkin, kun kidutus ei ole sotarikos tai rikos ihmisyyttä vastaan, se on tavallisesti päällikkövaltaisen viraston tms. virkamiehen (kuten poliisin, rajavartijan tai vanginvartijan) toimeenpanemaa. Tavoitteena on, että esimies tulisi tietyin edellytyksin saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen kidutuksesta silloinkin, kun hän ei itse ole tekoa suorittamassa. Esimiehen vastuu ehdotetaan ulotettavaksi kidutusyleissopimuksessa määriteltyihin tilanteisiin, joissa virkamies tai muu virallisessa asemassa oleva henkilö suostuu kiduttamiseen tai hyväksyy sen hiljaisesti.

Kidutus edellyttää tahallisuutta. Jos esimies on tietoinen alaisensa virkamiehen kiduttamisaikeista eikä kuitenkaan estä tätä kiduttamasta, vaikka siihen olisi mahdollisuus, esimiehen vastuu voidaan perustaa laiminlyöntiin. Rikoslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan laiminlyönti on rangaistava, jos tekijä on jättänyt estämättä tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymisen, vaikka hänellä on erityinen oikeudellinen velvollisuus estää seurauksen syntymisen. Tällainen erityinen oikeudellinen velvollisuus voi perustua mm. virkaan, toimeen tai asemaan. Laiminlyönti estää kidutus voi siten saattaa esimiehen tekijänvastuuseen kidutuksesta.

Täyttä varmuutta siitä, että laiminlyöjän kaikissa kidutusyleissopimuksessa tarkoitetuissa tilanteissa katsottaisiin olevan tekijänä vastuussa kiduttamisesta, ei kuitenkaan ole. Tämän

vuoksi ehdotetaan 9 a §:n 2 momenttiin säännöstä, jonka mukaan virkamies tai muu julkista valtaa käyttävä henkilö samoin kuin Suomen alueella määrättyssä tehtävässä toimiva ulkomainen virkamies tuomitaan kidutuksesta, jos hän nimenomaisesti tai hiljaisesti suostuu alaisensa kidutustekoihin. Tällä varmistetaan ehdotuksen kidutusyleissopimuksen mukaisuus. Silloin, kun kidutus on rikos ihmisyyttä vastaan tai sotarikos, esimiehen vastuu ulottuu vieläkin pidemmälle. Tällöin tekijänvastuu tai vastuu osallisuudesta kidutukseen voi syntyä valvonnan laiminlyömisestä (HE 55/2007 vp 12 §; ks myös 13 ja 14 §). Kun kidutusyleissopimukseen ei edellytä vastuun ulottamista tällaisiin tilanteisiin, voimassa olevaa lainsäädäntöä onkin pidettävä valvonnan puutteiden seuraamusten osalta riittävänä. Sovellettavaksi tulevat lähinnä virkavelvollisuuden rikkomista ja virka-aseman väärinkäyttämistä koskevat rikoslain 40 luvun säännökset.

3.6 Säännöksen sijoittaminen rikoslakiin

Kidutuspykälä ehdotetaan sijoitettavaksi rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan 11 lukuun. Myös rikoslain 25 ja 40 lukuun sijoittamista harkittiin. Rikoslain 40 lukuun sijoittamista puoltaa se seikka, että kidutusyleissopimuksessa kidutus määritellään virkamiehen ja muun virallisessa asemassa olevan teoksi. Tällöin siviilihenkilöiden vastaavia tekoja ei kuitenkaan olisi voitu pitää kidutuksena, jollei olisi säädetty toista kidutuspykälää muualle rikoslakiin. Tätä ei pidetty tarkoituksenmukaisena. Kidutuksen sijoittamista rikoslain 25 lukuun puoltaa se seikka, että rikoslaissa alun alkaen ollut rangaistussäännös tunnustukseen kiduttamisesta oli rikoslain 25 luvussa ennen sen poistamista vuonna 1995 ja se seikka, että tekijäpiiriä ei ehdoteta rajoitettavaksi julkisen vallan käyttäjiin.

Kidutuspykälän sijoittamista rikoslain 11 lukuun puoltaa kiduttamisrikoksen erityinen luonne kansainvälisenä rikoksena ja myös se seikka, että luvussa on myös muita erittäin vakavia kansainvälisiä rikoksia, joissa jo on kriminalisoitu kiduttaminen vaikkakin laajempaan kuin kidutusyleissopimuksessa. Säännöksen sijoittamista rikoslain 11 lukuun puoltaa myös se, että kidutuksen tarkoitukset ja motiivit on tarpeen määritellä kidutusyleissopimuksen mukaisesti nimenomaisesti laissa ja samalla sulkea kidutuskäsitteen piiristä siviilihenkilön esimerkiksi sadistisessa tarkoituksessa suorittamat kidutusteot.

4 Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole toteutuessaan välittömiä taloudellisia tai muita vaikutuksia. Kidutusrikossääntely ja sen taustalla vaikuttavat periaatteet on otettava huomioon esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten sekä tuomareiden koulutuksessa. Pitkällä aikavälillä suomalaisissa tuomioistuimissa tultaneen toisinaan käsittelemään kidutusrikoksia koskevia syytteitä, koskivat ne sitten tapahtumia Suomessa tai ulkomailla. Erillisen kidutusrikossääntelyn vaikutukset vastaavat pitkälle niitä vaikutuksia, joita liittyy kansainvälisiä ydinrikoksia koskeviin kriminalisointeihin. Esityksen vaikutukset ovat myös yleisestäviä: kidutuksen kriminalisoiminen osoittaa Suomen sitoutumista kaikkein vakavimpien kansainvälisten rikosten rankaisemattomuuden torjumiseen ja vahvistaa kansainvälistä kidutuksen kieltoa. Esityksen vaikutukset ovat myös symboliset ja osoittavat Suomen sitoutumista ihmisoikeuksien ja humanitaarisen oikeuden turvaamiseen.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti kesäkuussa 2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus kidutusrikosta koskeviksi rikoslain säännöksiksi. Oikeusministeriön lisäksi työryhmässä olivat edustettuna alan tutkimus ja ulkoasiainministeriö. Työryhmän mietintö valmistui 31.3.2008.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1.1 Laki rikoslain muuttamisesta

2 c luku. Vankeudesta

11 §. Koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa.

Pykälän 1 momentissa luetellaan ne törkeät rikokset, joista tuomitun vankeusrangaistuksen voi joutua suorittamaan kokonaan vankilassa. Kidutus on niin vakava rikos, että se ehdotetaan lisättäväksi niihin rikoksiin, joista tuomitun vankeusrangaistuksen voi joutua suorittamaan kokonaan vankilassa.

11 luku. Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

9 a § Kidutus

Rikoslain 11 luvun 9 a §:ään ehdotetaan lisättäväksi kidutusta koskevat rangaistussäännökset. Ehdotus perustuu pääosin kidutusyleissopimuksen mukaiseen kidutuksen määritelmään. Kidutusyleissopimuksen mukaan kidutusrikoksessa tekijänä voisi olla vain virkamies tai muu virallisessa asemassa oleva henkilö. Ehdotetun kidutuksen tekijäpiiriä ei rajoitettaisi millään tavoin.

Toukokuun alusta 2008 saatettiin voimaan rikoslain muutos, jossa rikoslain 11 lukuun lisättiin muun muassa rikokset ihmisyyttä vastaan ja sotarikokset. Näissä rikoksissa kidutuksen ala määräytyy Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön jossain määrin vaihtelevien määritelmien mukaisesti. Kidutusta koskeva ehdotus ei muuttaisi rikoksissa ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksissa tarkoitettua kidutuksen määrittelyä. Rooman perussäännössä määritellyissä kidutuksissa ei tekijäpiiriä ole rajoitettu. Ehdotetun kidutuksen soveltamisala olisi kuitenkin Rooman perussäännössä määriteltyä kidutusta suppeampi edellyttäessään teolta määrättyjä motiiveja. Yhteistä näille on rajoittamaton tekijäpiiri.

Kidutusmääritelmien eroavuudella ei tule olemaan käytännössä mainittavaa merkitystä, sillä myös rikoksissa ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksissa kidutus toteutetaan tyypillisesti jossakin kidutusyleissopimuksessa määritellyssä tarkoituksessa.

1 mom

Rikoslain 11 luvun 9 a §:n 1 momentissa määriteltäisiin kidutusteko ja sen edellyttämät motiivit. Sen mukaan kidutus on voimakkaan ruumiillisen tai henkisen kärsimyksen aiheuttamista toiselle.

Kärsimys voi olla laatuaan henkistä tai fyysistä ja se kattaa kaikenlaisen kivun ja tuskan. Sitä, mikä on henkistä tai ruumiillista kärsimystä, ei voida määritellä tarkasti. Kärsimystä olisi muun muassa voimakas pahoinvointi, joka aiheutetaan esimerkiksi lääkkeillä tai muulla tavoin.

Rikoksen vakavuutta ja kärsimyksen suuruutta ilmaisee sana voimakas. Ilmaisua on tarkoitettu vastaamaan kidutusyleissopimuksen englanninkielistä käsitettä ”severe”.

Raiskauksessa ja ihmiskaupassa voi törkeä tekemuoto tulla sovellettavaksi, jos teolla aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Törkeän raiskauksen (RL 20:2) säättämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp) perustelujen mukaan ”raiskaus voidaan tehdä vakavaa fyysistä seurausta aiheuttamatta tavalla, johon liittyy erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä. Tyypillisesti erityistä kärsimystä voi aiheutua siitä, että joutuu useamman henkilön raiskaamaksi. Erityistä henkistä kärsimystä voi aiheutua myös poikkeuksellisen pelottavasta tekoympäristöstä tai siitä, että tekoa seuraa muita ihmisiä, vaikka he eivät olisi tekoon osallisia. Raiskaus voi myös aiheuttaa erityistä kipua, vaikka siitä ei jäisikään 1 kohdassa tarkoitettua seurausta. Myös tällaiset raiskaukset on syytä arvostella tavallista ankarammin.” Törkeän ihmiskaupan (RL 25:3a) perustelujen (HE 34/2004 vp) mukaan ”aiheutettu erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys voi johtua esimerkiksi siitä, että ihmiskaupan uhri on joutunut poikkeuksellisen laajan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, erityisen näännyttävään pakkotyöhön tai poikkeuksellisen huonoihin asumisoloihin.”

Törkeässä raiskauksessa tarkoitetaan kärsimyksen aiheuttamisella lähinnä tilanteita, joissa kärsimys aiheutuu vaikeaa vammaa tai vakavaa sairautta aiheuttamatta. Sen sijaan kidutuksessa tarkoitettu voimakas kärsimys kattaa myös mainitut seuraukset, jos ne syntyvät kiduttamalla. Ollakseen kiduttamista voimakkaankin kärsimyksen aiheuttamisen tulee kestää ainakin jonkin aikaa. Kärsimyksen ei kuitenkaan tarvitse olla koko ajan voimakasta, jotta sellaisen aiheuttamista voitaisiin pitää kiduttamisena. Pitkän ajan kestävää kärsimyksen tilaa voidaan pitää voimakkaana, vaikkei se vielä lyhytaikaisena sellaista olisi. Kärsimyksen voimakkuutta tulee arvioida kokonaisuutena ottaen huomioon menettelyn kesto, sen ruumiilliset ja henkiset vaikutukset, uhrin sukupuoli, ikä ja terveydentila sekä olosuhteet kokonaisuudessaan. Mitä lyhytaikaisempi kivun tai tuskan aiheuttaminen on, sitä suuremman ja intensiivisemmän on oltava aiheutetun kärsimyksen, jotta sitä voitaisiin pitää kiduttamisena.

Kidutuksen tekotapoja, joilla voimakas kärsimys aiheutetaan, ei määriteltäisi laissa. Mikä tahansa tekotapa voi siten tulla kysymykseen. Fyysisen kiduttamisen muotoja ovat esimerkiksi kahlitseminen, kuristaminen, hukuttaminen, raiskaus, tikkujen asettaminen kynsien alle, sähkön tai kemikaalien käyttö etenkin herkkiin ruumiinosiin kohdistettuna, riiputtaminen, pakkosyöttäminen ja valvottaminen. Henkinen kärsimys käsittää esimerkiksi vakavan unenpuutteen aiheuttamisen, sokaisemisen lasersäteellä, aistien toiminnan tai aistiärsykkeiden vastaanottamisen pitkäaikaisen estämisen taikka erilaisten vakavien uhkausten esittämisen kuten uhrin tai tämän läheisen kiduttamisella uhkaamisen. Henkisen kiduttamisen muotoja ovat myös esimerkiksi eristäminen epämääräiseksi ajaksi, erilaiset henkisen murtamisen menetelmät, erityisen häiritsevälle melulle altistaminen, vesikidutus, valetelointus ja nöyryyttäminen.

Voimakkaan kärsimyksen tulkinnassa on syytä ottaa huomioon rikoslaissa jo käytössä olevat vastaavat ilmaisut ja niiden merkitykset. Kidutuksen tulkinnassa on syytä ottaa huomioon myös EIT:n ja kansainvälisten sotarikostuomioistuinten soveltamiskäytäntö. EIT:n oikeuskäytännössä on täsmennetty sitä, milloin kyse on nimenomaan kidutuksesta, ja pyritty erottamaan se muusta artiklan tarkoittamasta huonosta kohtelusta. Keskeinen kidutuksen kriteeri on tarkoituksellinen erityisen vakavan kärsimyksen aiheuttaminen. Esimerkiksi raiskaus, kun siihen syyllistyy viranomainen, on katsottu kidutukseksi, ja samoin kidutusta on mielivaltaisen oikeudenkäynti, jonka päätteeksi on tuomittu kuolemanrangaistus ja pidetty tuomittua epäinhimillisissä oloissa vangittuna.

Kidutuksen on oltava tahallista. Jotta tahallinen voimakkaan kärsimyksen aiheuttaminen olisi kidutusta, teolla on ehdotuksen mukaan oltava myös jokin laissa määritellyistä tarkoituksista. Nämä tarkoitukset on lueteltu 1 momentin 1-4 kohdissa. Ne vastaavat kidutusyleissopimuksessa mainittuja motiiveja. Säättämällä kidutukselle tietyt kidutusyleissopimuksen mukaiset tarkoitukset kidutus saisi sille ominaisen luonteen ja se voitaisiin selkeämmin erottaa muista rikoslain yleisistä rikoksista kuten pahoinpitelystä tai pakottamisesta.

Ehdotuksen mukaan rikoksenteijä aiheuttaa toiselle voimakasta kärsimystä

- 1) saadakseen hänet tai muun henkilön tunnustamaan tai antamaan tietoja,
- 2) rangaistakseen häntä jostakin hänen tai jonkun muun tekemästä teosta tai teosta, jonka hänen tai jonkun muun epäillään tehneen,
- 3) pelotellakseen tai pakottaakseen häntä tai muuta henkilöä tai
- 4) rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, seksuaalisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella.

Kidutettava henkilö on yleensä se, jolta tietoja tai tunnustusta yritetään saada, tai joka on tehnyt tai jonka epäillään tehneen sen rikoksen tai muun teon, josta häntä tai jotakin toista halutaan rankaista. Tarkoitukseluettelosta ilmenee myös, että tietyn henkilön kiduttamisella voidaan pyrkiä saamaan joku toinen henkilö antamaan tietoja, pakottamaan häntä johonkin tai pelottelemaan häntä. Kidutuksen rangaistavuudella halutaan ehkäistä ennen kaikkea tekoja, jotka liittyvät rikosten selvittämiseen ja rangaistusten täytäntöönpanoon. Kyseeseen tulevat ensi sijassa esitutkintaviranomaisten tai vankeinhoidon viranomaisten tai muun vastaavan tahon toiminnassa tapahtuneet vakavat väärinkäytökset.

Vaaditun tunnustuksen tai tietojen ei tarvitse välttämättä liittyä rikolliseen tekoon. Tunnuksimerkistö täyttyy, vaikka tunnustusta tai tietoja ei olisi saatu. Jo vanhastaan on katsottu, ettei kumotun RL 25:19:n tarkoittama tunnustukseen kiduttaminen edellyttänyt sitä, että kiduttamisella oli saatu tietoja, vaan riitti, että toista oli kidutettu. Kidutus erosi tässä suhteessa pakottamisesta. On mahdollista, että jo kidutuksella uhkaaminen voisi täyttää ehdotetun kidutuksen tunnuksimerkistön eikä jää ainoastaan rangaistavaan kidutuksen yritykseen. Tällöin uhkauksen on oltava vakava ja sen esittämisen on saatava aikaan säännöksessä tarkoitettua voimakasta ruumiillista tai henkistä kärsimystä. Esitetyn säännöksen soveltaminen ei edellytä, että uhka-

uksella tavoiteltu seuraus on saavutettu tai että uhkaamista on jatkettu. Tämä koskee myös kiduttamista, jonka tarkoituksena on pakottaa kidutettava tai joku muu johonkin.

Teon motiivina voi 4 kohdan mukaan olla mikä tahansa syrjintään perustuva syy. Syrjintäperusteet ehdotetaan mainittavaksi sellaisena kuin ne ovat rikoslain syrjintäsäännöksissä perimää ja vammaisuutta koskevin lisäyksin. Perimän ja vammaisuuden lisäämistä rikoslain syrjintäsäännöksiin valmistellaan parhaillaan.

Kidutuksen tekijänä voisi olla kuka tahansa. Ehdotuksen tarkoituksena on kuitenkin suojata ensisijaisesti viranomaisen tai muun julkista valtaa käyttävän henkilön valvonnassa olevia vangittuja, pidätettyjä ja kiinniotettuja henkilöitä. Päävastuu valvonnalaisten kohtelusta on yleensä asianomaisella virkamiehellä tai muulla julkista valtaa käyttävällä henkilöllä. Kidutusrikokseen tulisivat käytännössä syyllistymään pääasiassa mainitussa asemassa olevat julkista valtaa käyttävät henkilöt. Säännöksellä pyritään erityisesti esimiesasemassa olevien julkista valtaa käyttävien henkilöiden saattamiseen vastuuseen alaistensa teoista, jos esimiehet ovat niihin tavalla tai toisella myötävaikuttaneet. Tekijäpiiriä ei kuitenkaan ehdoteta rajattavaksi virkamiehiin tms., koska henkilö voi joutua kidutettavaksi myös esimerkiksi terroristisessa tarkoituksessa toimivan ryhmän tai muun järjestäytyneen rikollisryhmän tai yksittäisen henkilönkin toimesta. Monissa valtioissa voi esiintyä hallitusta vastaan kapinoivia rikollisryhmiä, joiden jäseniä tai johtoa ei poikkeuksetta voida pitää julkisen vallan käyttäjinä. Tällaisen ryhmän käsiin joutuvia henkilöitä saatetaan kiduttaa. Tällöin eivät olosuhteet välttämättä aina edellytä sotarikoksia koskevien säännösten soveltamista. Tällaisissakin tapauksissa olisi teosta vastuussa olevat henkilöt syytä saattaa vastuuseen kidutuksesta. Uhrin kärsimysten kannalta sillä seikalla, kuka kärsimystä aiheuttaa, ei ole merkitystä. Kidutus ei kuitenkaan tule sovellettavaksi, jos teon tekijällä ei ole kidutussäännöksessä tarkoitettua motiivia.

Kidutusyleissopimuksen 4 artiklan mukaan rangaistavuus olisi ulotettava mihin tahansa tekkoon, jolla myötävaikutetaan tai osallistutaan kidutukseen. Virkamies tai kuka tahansa muu henkilö, joka on osallinen kidutukseen, tuomitaan rikoslain yleisten osallisuussäännösten mukaan.

Rangaistukseksi kiduttamisesta ehdotetaan vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta. Rangaistusasteikko olisi ankarampi kuin törkeässä pahoinpitelyssä (1-10 v vankeutta), törkeässä raiskauksessa (2-10 v vankeutta) ja törkeässä ihmiskaupassa (2-10 v vankeutta).

Törkeän raiskauksen poikkeuksellisen ankaraa rangaistusasteikkoa perusteltiin sen säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä muun muassa sillä, että teko loukkaa sekä henkilökohtaista koskemattomuutta että seksuaalista itsemääräämisoikeutta tavalla, joka usein aiheuttaa rikoksen uhrille paitsi fyysistä kipua myös pitkäaikaista, jopa koko elämän kestävästä henkistä kärsimystä. Kahden vuoden vähimmäisrangaistus osoittaa, että ollakseen kidutusta teon on aina oltava erittäin vakava. Kidutuksen ihmisarvoa loukkaavan erityisen luonteen vuoksi sen kaikkein vakavimpien muotojen varalle on syytä säätää mainittuja rikoslajeja korkeampi enimmäisrangaistus. Vankeuden enimmäismäärä, kaksitoista vuotta, mainittaisiin tavanomaisesta kirjoittamistavasta poiketen pykälässä. Rangaistus olisi kuitenkin lievempi kuin sotarikoksessa ja rikoksessa ihmisyyttä vastaan, joista voi seurata ankarimmillaan elinkautinen vankeusrangaistus. Viimeksi mainitut rikokset edellyttävät soveltuakseen tiettyjä olosuhteista, jotka tekevät niistä erityisen moitittavia. Näiden olosuhteiden ollessa käsillä tulevat kidutustekoon kidutuksen sijasta sovellettavaksi rikokset ihmisyyttä vastaan tai sotarikokset. Näitä rangaistussäännöksiä olisi sovellettava ehdotetun kidutuksen sijasta myös rangaistuksen ankaruuden perusteella.

Muutoinkin rikosten yhtymisen osalta sovelletaan rikoslain rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä ja soveltamisperiaatteita. Lähtökohtana on, että erityistä tarkoitusta osoittava ja voimakasta kärsimystä aiheuttava kidutus syrjäyttäisi sitä lievemmät tai vakavuudeltaan siihen rinnastettavat väkivaltaa tai sen uhkaa tai vapaudenriistoa sisältävät yleiset rikoslain rikokset. Kidutus kattaisi esimerkiksi pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn tai raiskauksen ja törkeän raiskauksen myös silloin, kun teolla aiheutetaan vaikea vamma tai vakava sairaus tai se tehdään erityistä raakuutta tai julmuutta osoittaen. Kidutuksen ohella ei yleensä sovellettaisi myöskään esimerkiksi pakottamista, laitonta uhkausta, vapaudenriistoa, törkeää vapaudenriistoa tai panttivangin ottamista koskevia säännöksiä.

Jos kidutus ei kuitenkaan kokonaisuudessaan kata asianomaisessa rangaistussäännöksessä suojeltuja intressejä, tulisi muutakin rikosta koskevat rangaistussäännökset sovellettavaksi. Tällainen tilanne voi syntyä muun muassa silloin, kun kiduttamisen ohella toteutuvat oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamista, törkeää ihmiskauppaa tai törkeää raiskausta taikka törkeää paritusta koskevat rangaistussäännökset eivätkä kidutuksessa edellytetyt motiivit kata koko tekokokonaisuutta. Jos kidutettava tahallisesti surmataa kiduttamisen yhteydessä ja surmaamista on kokonaisuutena pidettävä törkeänä, sovellettaisiin yleensä yksinomaan murhaa koskevia rangaistussäännöksiä. Voimakasta kärsimystä aiheuttavat kidutusteot osoittavat yleensä

murhan tunnusmerkistössä tarkoitettua erityistä raakuutta tai julmuutta. Sen sijaan tapon ohella sovellettaisiin yleensä myös kidutusta koskevia rangaistussäännöksiä. Jos kuolemaa ei aiheuteta tahallisesti, tulevat yleensä sovellettavaksi kidutuksen ohella myös törkeää kuolemantuottamusta koskevat säännökset. Näissä erittäin vakavissa kuolemaan johtaneissa kidutustapauksissa enimmäisrangaistus voi kohota selvästi yli kidutuksesta ehdotetun 12 vuoden vankeuden aina elinkautiseen vankeuteen asti, vaikka tekijänä ei olisi virkamies.

Ankara rangaistus seuraa kiduttamisesta vastuussa olevalle virkamiehelle jo sillä perusteella, että kidutus ei syrjäyttäisi virka-aseman väärinkäyttämistä koskevia säännöksiä. Jos tekijänä on virkamies tai julkista valtaa käyttävä henkilö tulevat kidutuksen ohella sovellettavaksi myös törkeää virka-aseman väärinkäyttämistä, harvemmin virka-aseman väärinkäyttämistä koskevat rikoslain 40 luvun säännökset (ks. RL 40 luvun 12 §:n 1 momentti). Törkeästä virka-aseman väärinkäyttamisestä virkamies ja julkista valtaa käyttävä henkilö on säädetyn määräaikaisen vankeuden (4 kk- 4 v) lisäksi tuomittava pantavaksi viralta. Viraltapano voi seurata myös virka-aseman väärinkäyttamisestä, jos teko osoittaa virkamiehen tai julkista valtaa käyttävän henkilön ilmeisen sopimattomaksi tehtävänsä. Viraltapanosta ei näin ollen ole tarpeen säätää erikseen kiduttamisen yhteydessä.

Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevat säännökset tulevat viraltapanoa lukuun ottamatta sovellettavaksi myös sellaiseen ulkomaiseen virkamieheen, joka toimii Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla tarkastus-, tarkkailu-, takaa-ajo-, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen- tai rikoksen ennalta estämisen- ja esitutkintatehtävissä (RL 40 luvun 12 §:n 3 momentti). Virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja ulkomainen virkamies määritellään rikoslain 40 luvun 11 §:ssä. Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevat säännökset tulevat vastaavasti sovellettavaksi myös siinä tapauksessa, että kiduttamisen sijasta sovelletaan rikoksia ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksia koskevia rangaistussäännöksiä. Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevien säännösten soveltaminen johtaa käytännössä siihen, että virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja ulkomainen virkamies Suomessa tietyissä tehtävissään tuomittaisiin kidutuksesta yleensä ankarampiin rangaistuksiin kuin vastaavaan kiduttamiseen syyllistynyt siviilihenkilö. Tällainen lopputulos vastaa pyrkimystä siihen, että ankarin moite tulee suunnata kiduttamisessa julkista valtaa käyttäviin henkilöihin.

2 mom

Pykälän 2 momentin mukaan kidutuksesta tuomitaan myös virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja ulkomainen virkamies, joka nimenomaisesti tai hiljaisesti suostuu alaisensa tai muutoin määräysvallassaan olevan henkilön 1 momentissa tarkoitettuun tekoon. Suostumus käsittää tässä teon nimenomaisen tai hiljaisen hyväksymisen. Virkamiehen vastuu alaisensa teoista ei ehdotuksen mukaan rajoitu hänen alaisiinsa virkamiehiin, vaan muukin henkilö, joka tosiasiallisesti on esimiehen määräysvallassa, voi olla kidutusteon toimeenpanija.

Voimassaolevat laiminlyöntiä ja osallisuutta koskevat rikoslain säännökset ja soveltamisperiaatteet eivät kaikissa ajateltavissa olevissa tilanteissa varmuudella johtaisi siihen, että kidutuksen hyväksyvä esimiesasemassa oleva virkamies joutuisi tekijänä tai edes avunantajana vastuuseen alaisensa teosta 1 momentin mukaan. Pykälän 2 momentin säännöksillä varmistettaisiin, että vastuullinen virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja Suomen alueella kansainvälisen velvoitteen nojalla takaa-ajo-, rikosten ennalta estämis- ja esitutkintatehtävissä toimiva ulkomainen virkamies tuomittaisiin kidutuksesta silloin, kun hän suostuu tai hyväksyy alaisensa tai muutoin määräysvallassaan olevan henkilön suorittaman kidutuksen.

Ehdotetut 2 momentin säännökset täyttäisivät myös kidutusyleissopimuksen vaatimukset. Kidutusyleissopimuksessa kidutuksena pidetään myös tekoa, jossa virkamies yllyttää tai suostuu kärsimysten aiheuttamiseen tai hyväksyy sen hiljaisesti. Virkamies tai siviilihenkilö, joka nimenomaisesti tai hiljaisesti hyväksyy kiduttamisen, jonka estämiseen hänellä tosiasiallisen asemansa tai aiemman toimintansa perusteella on katsottava olevan rikoslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan erityinen oikeudellinen velvollisuus, voitaisiin tuomita kidutuksesta 1 momentin nojalla. Kysymys siitä, milloin kidutuksen estämättä jättäneellä on katsottava olevan sen estämiseen erityinen oikeudellinen velvollisuus, jää jossain määrin epäselväksi. Etenkin siviilihenkilön asettaminen tekijänvastuuseen tällä perusteella on ongelmallista.

Jollei teon estämiseen ole erityistä oikeudellista velvollisuutta, nimenomaisen suostumuksen toisen suorittamaan kidutukseen antanut henkilö voitaisiin joissakin tapauksissa voimassa olevan rikoslainsäädännön mukaan saattaa vastuuseen tekijäkumppanina mutta useimmin vain avunantajana kiduttamiseen. Kiduttamisen hiljaista tai muuta hyväksymistä, josta varsinainen rikoksentekijä ei tiedä, ei rikoslain osallisuussäännösten mukaan välttämättä voida pitää avunantona varsinaiseen tekoon. Hyväksyminen, jota mahdollinen tekijä ei tiedä, tuskin lisäisi

todennäköisyyttä teon toteutumiselle. Virkamiestä ei tällaisessa tilanteessa voida saattaa avunantajana vastuuseen kidutuksesta. Ehdotettu 2 momentti toisi virkamiehelle tekijänvastuun kidutuksen hiljaisestakin hyväksymisestä. Näin myös varmistetaan kidutusyleissopimuksen vaatimusten täytyminen. Se, joka virkamiehen suostumuksesta kiduttaa, tuomitaan 1 momentin mukaan.

Siviilihenkilö voidaan tuomita yllyttäjänä tai avunantajana myös 2 momentissa tarkoitettuun tekoon rikoslain 5 luvun 7 §:n 2 momentin perusteella. Kun muukin henkilö kuin virkamies voidaan myötävaikutuksestaan ja osallisuudestaan kiduttamistekoon saattaa joka tapauksessa vastuuseen 1 momentin perusteella, vastaa ehdotus tältä osin kidutusyleissopimuksen 1 ja 4 artiklan vaatimuksia.

Kidutusyleissopimuksessa virkamieheen rinnastetaan muu virallisessa asemassa toimiva henkilö. Kun tekijäpiiriä ei 1 momentissa ehdoteta millään tavoin rajoitettavaksi, on selvää, että kuka tahansa virallisessa asemassa oleva henkilö voi syyllistyä siinä tarkoitettuun kidutukseen. Sen sijaan 2 momentin säännökset ehdotetaan rajattaviksi virkamiehiin, julkista valtaa käyttäviin henkilöihin ja Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen tai velvoitteen nojalla lähinnä rikoksen estämisen- ja esitutkintatehtävissä toimiviin ulkomaisiin virkamiehiin. Kyseiset henkilöt on määritelty rikoslain 40 luvun 11 §:ssä laajasti. Rangaistuksen täytäntöönpanotehtäviä ei mainittaisi, koska sellaisissa tehtävissä ulkomainen virkamies ei voi Suomessa toimia. Mainitussa asemassa oleva ulkomainen virkamies voi syyllistyä RL 40 luvun 12 §:n 3 momentin nojalla myös virkavelvollisuuden rikkomiseen tai virka-aseman väärinkäyttämiseen. Tällä tavoin kidutuksen tekijäpiiri saatettaisiin vastaamaan kidutusyleissopimuksen määritelmiä.

Rikoslain 40 luvun 11 § :n 5 a kohdan mukaan julkista valtaa käyttävällä henkilöllä tarkoitetaan sitä, jonka tehtäviin lain tai asetuksen nojalla kuuluu antaa toista velvoittava määräys tai päättää toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta taikka joka lain tai asetuksen nojalla tehtävässään tosiasiallisesti puuttuu toisen etuun tai oikeuteen. Tässä tarkoitettun päätöksen valmisteluun 5 b kohdassa mainituin tavoin osallistuva katsotaan myös julkista valtaa käyttäväksi henkilöksi. Siten esimerkiksi suunnitelman ja päätösesityksen tekijä voidaan saattaa vastuuseen kidutuspäätöksestä. Rikoslain 40 luvun 11 §:n 4 kohdan mukaan ulkomaisella virkamiehellä tarkoitetaan henkilöä, joka on nimitetty tai valittu vieraan valtion tai julkisen kansainvälisen järjestön, toimielimen tai tuomioistuimen hallinnolliseen tai oikeudelliseen

virkaan tai tehtävään tai joka muuten hoitaa julkista tehtävää vieraan valtion tai julkisen kansainvälisen järjestön, toimielimen tai tuomioistuimen puolesta.

Ehdotettu kidutuksesta vastaava taho ulottuu jossain määrin kidutusyleissopimuksessa määritettyä pitemmällekin. Siviilihenkilöihin ei ole tarpeen ulottaa vastuuta yli sen, mitä seuraa rikoslainsäädännön yleisten vastuusäännösten nojalla.

3 mom.

Kidutuksen yritys olisi rangaistava. Myös kidutusyleissopimuksessa määritellään yritys rangaistavaksi. Kun kidutuksen on katsottava täyttyvän pelkästään voimakkaan kärsimyksen aiheuttamisella eikä kidutuksen tavoitteita edellytetä saavutetun, yritykselle jää melko kapea käyttöala.

4 mom

Ehdotetussa momentissa selvennetään sitä, että laillisiin seuraamuksiin sisältyvä tai niihin liittyvä kärsimys ei olisi kidutusta. Vastaava toteamus on myös kidutusyleissopimuksessa. Rikosoikeudellisen rangaistuksen yhtenä tarkoituksena on kärsimyksen aiheuttaminen. Esimerkiksi vankeusrangaistuksen täytäänpanossa käytettäviä toimivaltuuksia koskevat täsmälliset säännökset ovat vankeuslaissa (767/2005) ja tutkintavankilaissa (768/2005). Vangin oikeuksia voidaan rajoittaa valvonnallisilla keinoilla, tarkastuksilla, kurinpitorangaistuksilla ja turvaamistoimenpiteillä. Voimankäyttö on näissä tilanteissa rajoitettava välttämättömimpään. Rangaistuksen on kansallisen lainsäädännön lisäksi täytettävä kansainvälisen oikeuden vaatimukset. Kaikki kärsimystä aiheuttava viranomaistoiminta ei siten ole kidutusta. Sen sijaan laissa säädetyn toimivallan ylittäminen voi tulla arvioitavaksi kidutuksena. Myös esimerkiksi asianmukaisen hoidon laiminlyönti voi olla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan kidutusta.

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena ei ole muuttaa sitä perustuslaista ja kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista johtuvaa periaatetta, jonka mukaan viranomaistoiminnassa tulisi pyrkiä siihen, ettei siitä tai laillisesta seuraamuksesta koituva kärsimys olisi niin voimakasta, että sitä voitaisiin pitää kidutussäännöksessä tarkoitettuna kiduttamisena.

15 luku. **Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan**

10 §. *Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.*

Pykälässä säädetään rangaistus hankkeilla olevan törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä. Säännöksen 1 momentissa on luettelo niistä vakavista rikoksista, joiden hankkeilla olosta on rangaistuksen uhalla ilmoitettava viranomaisille tai sille, jota vaara uhkaa, kun rikos vielä on estettävissä. Pykälän luettelossa on muun muassa rikos ihmisyyttä vastaan, sotarikos, raiskaus ja törkeä pahoinpitely. Ilmoittamisvelvollisuus on johdonmukaista ulottaa myös erittäin vakavaan kansainväliseen rikokseen, kidutukseen. Pykälän rikosluetteloa ehdotetaankin täydennettäväksi kidutuksella.

1.2 Pakkokeinolaki

5 a luku. **Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu**

Luvun telekuuntelua koskevan 2 §:n 1 momentti ja teknistä kuuntelua koskevan 4 §:n 3 momentti sisältävät luettelon niistä törkeiksi katsotuista rikoksista, joihin syylliseksi epäiltyyn voidaan mainituissa pykälissä tarkemmin säädetyin edellytyksin kohdistaa kyseisiä pakkokeinoja. Luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa mainitaan muun muassa rikos ihmisyyttä vastaan, sotarikos, raiskaus ja törkeä pahoinpitely. Mainittuihin lainkohtiin ehdotetaan lisättäväksi kidutus. Kidutuksen erityinen vakavuus puoltaa telekuuntelun ja teknisen kuuntelun käyttömahdollisuutta.

2 Voimaantulo

Lait rikoslain ja pakkokeinolain muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksessä ehdotetaan rikoslakiin lisättäväksi kidusta koskevat erityiset rangaistussäännökset.

Peruslain 7 §:n 2 momentissa kielletään kiduttaminen. Sen mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisoikeuksia loukkaavasti. Kidutuksen kieltö on ehdoton. Kidutuksen nimenomaisella kriminalisoinnilla vahvistettaisiin perustuslain ja kansainvälisen oikeuden mukaista kidutuksen ehdotonta kieltöä. Kidutusrikoksella ei näin ollen rajoiteta perustuslaissa suojattuja perusoikeuksia, vaan päinvastoin vahvistetaan siinä säädettyä kidutuksen kieltöä ja ihmisarvon loukkaamattomuutta. Tässä suhteessa kidutus ei ole ongelmallinen säätämijärjestyksen kannalta.

Kidutukseksi katsottavat teot ovat nykyisin rangaistavia rikoslain pakottamista, pahoinpitelyä ja virka-aseman väärinkäyttämistä, yms. koskevina rikoksina. Kidutus voi ilmetä myös joukkotuhontana, rikoksena ihmisyyttä vastaan tai sotarikoksena. Ehdotettu kidutusrikos tuo uuden rikosnimikkeen rikosten joukkoon. Se ei laajenna voimassa olevan oikeudessa säädettyä rangaistavan käyttäytymisen alaa, vaan järjesteele sitä uudelleen.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on vahvistettu sekä perustuslaissa (8 §) että rikoslaissa (RL 3:1). Laillisuusperiaatteeseen on katsottu sisältyvän rikoslainsäädännön tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimus, jota tavallisesti tarkastellaan yksittäisten rangaistussäännösten yhteydessä rangaistavan ja rankaisemattoman käyttäytymisen alan riittävän täsmällisen rajaamisen kannalta. Rangaistussäännöksen tarkkarajaisuus lisää sen ennustettavuutta. Sen sijaan vähemmän huomiota on kiinnitetty niihin mahdollisiin rajaamis- ja soveltamisongelmiin, joita uuden laaja-alaisen ja lukuisten muiden rikosten soveltamisalaa leikkaavan rikoksen säätämisen yhteydessä voi syntyä.

Kidutus on voimakkaan henkisen tai ruumiillisen kärsimyksen aiheuttamista. Kidutus kattaisi hyvin laajan alueen ja voi esiintyä monissa eri muodoissa. Sen soveltamisala ulottuisi lukuisiin väkivaltaa, pakottamista ja vapaudenriistoa käsittäviin tekoihin, jotka ovat muina rikoksina rangaistavia. Kidutusrikoksen säätämisestä voi seurata jossain määrin soveltamisongelmia suhteessa muihin sitä lähellä oleviin rikoslain rikoksiin. Kidutus voi toteutua muun muassa törkeänä pahoinpitelynä, törkeänä raiskauksena, törkeänä vapauden riistona, törkeänä ihmiskauppana, laittomana uhkauksena, pakottamisena ja osana murhaa yms. Ehdotettu kidutus on kuitenkin tekijän tarkoitukset määrittelevä ankarasti rangaistava vakava rikos, joka erityissäännöksenä syrjäyttää valtaosan niistä rikoksista, joiden tunnusmerkit muutoin näyttäisivät olevan käsillä. Näin ollen vakavia soveltamisongelmia ei ole odotettavissa eikä ehdotus ole ristiriidassa laillisuusperiaatteen kanssa.

Kidutusta ehdotetaan myös liitettäväksi niihin vakaviin rikoksiin, joiden tekeillä olemisen ilmoittamatta jättämisestä (RL 15:10) seuraa rangaistus. Kidutus syrjäyttää lähinnä rangaistussäännöksiä, jotka jo ovat ilmoitusvelvollisuuden piirissä. Ehdotus ei näin ollen merkitse uutta kidutuksen käsittävien tekojen ilmoittamisvelvollisuuden laajentamista nykyisestä.

Kidutusrikos ehdotetaan liitettäväksi niiden rikosten joukkoon, joista kukin mahdollistaisi tietyin edellytyksin pakkokeinolain mukaisen telekuuntelun ja teknisin kuuntelun. Kun kidutusteot muina vakavina rikoksina jo nykyisin mahdollistaisivat mainittujen pakkokeinojen käytön, ehdotus ei merkitse käytännössä toimivallan uutta laajennusta eikä siten nykyistä laaja-alaisempaa puuttumista perustuslain suojaamiin perusoikeuksiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1. Laki rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohta ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 212/2008, ja *lisätään* 11 lukuun, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 212/2008, uusi 9 a § seuraavasti:

2 c luku

Vankeudesta

11 §

Koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa

Tuomioistuin voi rangaistukseen tuomitessaan syyttäjän vaatimuksesta päättää, että tuomittu vapautuu vankilasta vasta hänen suoritettuaan tuomitun rangaistusajan kokonaan, jos:

- 1) rikoksenteijä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

-----

11 luku

Sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan

9 a §

Kidutus

Joka aiheuttaa toiselle voimakasta ruumiillista tai henkistä kärsimystä

- 1) saadaksesen hänet tai muun henkilön tunnustamaan tai antamaan tietoja,
- 2) rangaistakseen häntä jostakin hänen tai jonkun muun tekemästä teosta tai teosta, jonka hänen tai jonkun muun epäillään tehneen,
- 3) pelotellakseen tai pakottaakseen häntä tai muuta henkilöä tai
- 4) rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, seksuaalisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella,

on tuomittava *kidutuksesta* vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.

Kidutuksesta tuomitaan myös virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja Suomen alueella kansainvälisen velvoitteen nojalla takaa-ajo-, rikosten ennaltaestämisen- ja esitutkintatehtävissä toimiva ulkomainen virkamies, joka nimenomaisesti tai hiljaisesti suostuu alaisensa tai muutoin määräysvallassaan olevan henkilön 1 momentissa tarkoitettuun tekoon.

Yritys on rangaistava

Kidutusta ei ole sellainen kärsimys, joka sisältyy laillisiin seuraamuksiin tai liittyy niihin.

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

_____

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

_____

2. Laki pakkokeinolain 5 a luvun 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohta ja 4 §:n 3 momentin 1 kohta, sellaisena kuin ne ovat laissa 213/2008 seuraavasti:

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----
rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevasta tai oletettavasti muuten käyttämästään teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta, taikka tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

4 §

Teknisen kuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämällä rikoksesta epäiltyä tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

LIITE

*Rinnakkaistekstit***1. Laki rikoslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 19 päivänä joulukuuta 1889 annetun rikoslain (39/1889) 2 c luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohta ja 15 luvun 10 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin ne ovat laissa 222/2008, ja

lisätään 11 lukuun, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 212/2008, uusi 9 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 c luku

Vankeudesta

11 §

Koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa

Tuomioistuin voi rangaistukseen tuomitessaan syyttäjän vaatimuksesta päättää, että tuomittu vapautuu vankilasta vasta hänen suorittettuaan tuomitun rangaistusajan kokonaan, jos:

- 1) rikoksentehtyjä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinrä-

jähderikoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;

Ehdotus

2 c luku

Vankeudesta

11 §

Koko rangaistuksen suorittaminen vankilassa

Tuomioistuin voi rangaistukseen tuomitessaan syyttäjän vaatimuksesta päättää, että tuomittu vapautuu vankilasta vasta hänen suoritettuaan tuomitun rangaistusajan kokonaan, jos:

- 1) rikoksente kijä tuomitaan määräaikaiseen, vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, *kidutuksesta*, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen;
-

Voimassa oleva laki

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, antaa siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ehdotus

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, *kidutuksen*, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisen, biologisen aseiden kiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeu-

den vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

_____

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

_____

2. Laki pakkokeinolain 5 a luvun 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä huhtikuuta 1987 annetun pakkokeinolain (450/1987) 5 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohta ja 4 §:n 3 momentin 1 kohta, sellaisena kuin ne ovat laissa xxx/2008 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevasta tai oletettavasti muuten käyttämästään teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta, taikka tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

4 §

Teknisen kuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämällä rikoksesta epäiltyä tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja.

Ehdotus

5 a luku

Telekuuntelu, televalvonta ja tekninen tarkkailu

2 §

Telekuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, *kidutuksesta*, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kuunnella ja tallentaa televiestejä, joita epäilty lähettää hallussaan olevasta tai oletettavasti muuten käyttämästään teleliittymästä, teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta, taikka tällaiseen teleliittymään, teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tulevia hänelle tarkoitettuja viestejä, jos saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

4 §

Teknisen kuuntelun edellytykset

Kun on syytä epäillä jotakuta

1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, *kidutuksesta*, kemiallisen aseiden kiellon rikkomisesta, biologisen aseiden kiellon rikkomisesta,

-----

rikoksen esitutkintaa toimittavalle viranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa teknistä kuuntelua myös sellaiseen vakituiseen asumiseen tarkoitettuun tilaan, jossa epäilty todennäköisesti oleskelee, jos rikoksen selvittäminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämällä rikoksesta epäiltyä tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

BILAGA

*Lagförslagen***1. Lag om ändring av strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889) 2 c kap 11 § 1 mom. 1 punkten och 15 kap. 10 § 1 mom., sådana de lyder i lag 212/2008, samt

fogas till 11 kap. sådan den lyder i nämnda lag, nya 9 a som följer:

2 c kap.

Om fängelse

11 §

Avtjänande av hela strafftiden i fängelse

När en domstol dömer ut ett straff, kan den på yrkande av åklagaren besluta att den dömda frigås från fängelset först när han eller hon avtjänat hela den ådömda strafftiden, om

- 1) gärningsmannen döms till fängelse på viss tid, minst tre år, för mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grovt rån, grovt sabotage, folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, grov människohandel, tagande av gisslan, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott som begåtts i terroristiskt syfte eller för försök till något sådant brott eller medverkan till det,

-----

11 kap.

Om krigsförbrytelser och brott mot humaniteten

9 a §

Tortyr

Den som tillfogar en annan person svårt fysiskt eller psykiskt lidande

- 1) för att få information eller en bekännelse av honom eller henne eller en tredje person,
- 2) för straffa honom eller henne för en gärning som han eller hon eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått,
- 3) för att hota eller tvinga honom eller henne eller en tredje person eller
- 4) på grund av personens ras, nationella eller etniska ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuella inriktning, ärftliga faktorer, funktionshinder eller hälso-tillstånd eller religion, samhällliga åsikter, politiska eller fackliga verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet ska för *tortyr* dömas till fängelse i minst två och högst tolv år.

För tortyr döms också en tjänsteman, en person som utövar offentlig makt och en utländsk tjänsteman som med stöd av en internationell förpliktelse på finskt territorium utför förföljande, förebyggande av brott och förundersökning och som uttryckligen samtycker till eller medger att hans eller hennes underlydande eller en person som han eller hon har bestämmanderätt över begår en gärning som avses i 1 mom.

Försök är straffbart.

Tortyr innefattar inte ett sådant lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippat med lagenliga påföljder.

15 kap.

Om brott mot rättskipning

10 §

Underlåtenhet att anmäla grovt brott

Den som vet att folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen, äventyrande av Finlands suveränitet, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, högförräderi, grovt högförräderi, våldtäkt, grov våldtäkt, grovt sexuellt utnyttjande av barn, mord, dråp, dråp under förmildrande omständigheter, grov misshandel, rån, grovt rån, människohandel, grov människohandel,

tagande av gisslan, grovt sabotage, grovt äventyrande av andras hälsa, kärnladdningsbrott, kapning, brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 3 punkten som begåtts i terroristiskt syfte, grov miljöförstöring eller grovt narkotikabrott är på färde, men underlåter att i tid medan brottet ännu kan förhindras underrätta myndigheterna eller den som hotas av brottet, ska, om brottet eller ett straffbart försök därtill sker, för *underlåtenhet att anmäla grovt brott* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

 _____
 Denna lag träder i kraft den   20 .
 _____

2. Lag om ändring av 5 a kap. 2 och 4 § i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tvångsmedelslagen av den 30 april 1987 (450/1987) 5 a kap. 2 § 1 mom. 1 punkten och 4 § 3 mom. 1 punkten, sådana de lyder i lag 213/2008, som följer:

5 a kap.

Teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation

2 §

Förutsättningar för teleavlyssning

När någon är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

-----
 kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att avlyssna och uppta telemeddelanden som den misstänkte sänder från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som personen innehar eller annars kan antas använda eller som förmedlas till en sådan teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning och är avsedda för den misstänkte, om de uppgifter som fås kan antas vara av synnerlig vikt för utredning av brottet.

4 §

Förutsättningar för teknisk avlyssning

—————

När någon är skäligen misstänkt för

1) folkmord, förberedelse till folkmord, brott mot mänskligheten, grovt brott mot mänskligheten, krigsförbrytelse, grov krigsförbrytelse, tortyr, brott mot förbudet mot kemiska vapen, brott mot förbudet mot biologiska vapen,

—————

kan den myndighet som sköter förundersökningen av brottet beviljas tillstånd att rikta teknisk avlyssning också mot ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende och där den misstänkte sannolikt befinner sig, om det skulle vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

—————

Denna lag träder i kraft den 20 .

—————

LIITE

*Asetusluonnos***Valtioneuvoston asetus rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetun asetuksen 1 §:n muuttamisesta**

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä, *muutetaan* rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta 16 päivänä elokuuta 1996 annetun asetuksen (627/1996) 1 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

1 §

Rikoslain 1 luvun 7 §:ää sovellettaessa kansainvälisinä rikoksina pidetään seuraavia rikoksia:

-----

9) sellainen kidutus, jota on pidettävä kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisessa yleissopimuksessa (SopS 60/1989) tarkoitettuna kidutuksena;

_____

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

_____

BILAGA

*Utkast till förordning***Statsrådets förordning om ändring av förordning en om tillämpningen av 1 kap. 7 §
strafflagen**

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet
ändras i förordningen av den 16 augusti 1996 om tillämpning av 1 kap. 7 § i strafflagen
(627/1996) 1 § 1 mom. 9 punkten som följer:

1 §

Vid tillämpningen av 1 kap. 7 § strafflagen är följande brott internationella brott:

-----

9) sådan tortyr som ska anses som tortyr som avses i konventionen mot tortyr och annan
grym, omänsklig eller förnedrande behandling (FördrS 69/1989)

_____

Denna förordning träder i kraft den   20 .

_____